د لوي ښبنتن په نامه

ټوليز سم اند يا منطق

راټولونکی: ډاکټر ماخان مېرې شينواری

خپرونکی: ketabton.com
د شمشاد زهير خپرونه

کال نومبر ۲۰۱۱ ز کـ

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

سریزه ۳

لومړی: تولیز سم اند Logic ۴

۱ – د ،، سم اند،، ببلابېلي پرېیوهېدني

د سم اند تاریخ – برخورشوګاني،

کلاسیکي سم اند، کالکیول بنه، کاکیولبنه

او سم اندیزه تلنه، ناکلاسیک سم اند، فلسفي

سم اند، اینتویخیونیزموس، ربلېوانخ سم اند

او کونېکس سم اند، ډېر ارزښتي سم اند او

فوزي سم

۳. ۳. ۴ – نامونوتون سم انونه

دویم: وینا(سم اند) ۱۶

ډېرځلېوالی، ویناغونډله او وینا،

غونډله- پرېکړه- وینا، رابندونه

غوښتنه(ثبوت)، ارزښتپرېکړه، وینابنه،

ویي، کلمه، د ویناو ډولونه، ساده – یوځای

اینبول شوې(ګډوله)، شننیزې- سینتاکتیکي،

وېناوي په ویتاسماند کې، وینا په پرېدیکات

(ارزښتوني) سم اند کې.

دریم: سم اندیز- فلسفي وییونښنه ۲۵

څلورم: پېژندنه Erkenntnis ۳۰

پنځم: پایونلاس ته راوړنه ۳۴

د سم اندیزې پایونې ډولونه، بېلګې، د یوه

پایلاس ته راوړنې سموالی، لومړې

نرډېوالی، تېکاو، په فورمال لوجیک کې

یې سموالی، پایلاس ته راوړنه، دا هم

وګورئ؟

شپږم: په فورمال سم اند کې تېکوالی ۴۱

اوم: ورته والي پایونه ۴۲

تاریخ، انتیک تر شولاستیک پورې،

ورته والي پایونې د شولاستیک له مخې،

تیوري، کارونه، د پردي یا بل په

ساپوهنې باندې پایونه، اتوم مودل،

پریودسیستم یا دوريي جدول ، دا هم

وګورئ، برېښناپانو لینکونه، یوګونې

ښوونې.

اتم: فوزي سم اند(منطق) ۴۷

تاریخي وده، فوزي-ډېرۍپوهنه(ست -

تیوري)،ناتېره ډېرۍ، نه والی، نه

پرېښودونې – یا – ترنه(سرکټ)، او-

ترونې، پرېښودونې-یا – ترنه، فوزي

څېرونه (فنکشن)، د یوه نا- کرښیزفوزي

– څېرونه، کارونورشو،کلمو بېلونه

نهم: ډېر ارزښتي سم اند ۵۴

لسم: یو څو پښتو اړونده لیکنې ۵۷

ډاکتر ماخان مېرۍ شینواری

مخ، مخامخ او اړوند وییونه یې 57

څېړنوال محمد اصف احمدزی

"مخ" او "مخامخ" 66

ژبه غني- معیاري کول، نوښت او

نیولوجیزم ۷۵

د ډاکتر ماخان مېرې شینواري لیکنې او

ژباړې ۸۱

د ډاکتر ماخان مېرې شینواري ژوند ته یوه

لنډه کتنه ۸۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

ګرانو لوستونکو په مینه!

دا یوه پېچلې پوهنریښنه ده، چې لیکنه او بیا یې له بلې ژبې څخه رانیونه نوره هم پېچلې کوي. دا چې موږ په پښتو داسې لیکنې کمې لرو او بیاپه داسې پښتو، چې هلته مو دموږ پیداښتې اړوند ویونه هم په کې له پامه غورځولې وي. دما دلته دوه موخې وې:

-- له یوې خوا مې مینه لروده، چې دا موضوع ګرانو لوستونکو ته وړاندې کړم، ځکه چې د شمېرپوهنې سم اند یو کتاب مې، چې په نورو کتابونو کې هم ځایه ځای شوی دی او

-- له بلې لور مې غوښتل، چې دا پېچلې لیکنه په پښتو ولیکم، چې په ګډه وګورو او دا پوښتنه ځواب کړو، چې ایا داسې لیکنې په پښتو کېدلی شي او که څنګه. دا د پښتو د غنیکولو مخنیوی نه دی، دا د پښتو ساتل دي او ژبه مو پوهنیزه کول، چې باید بلد شو، مسلکي او پوهنیز کتابونه هم په پښتو ولیکو.

تاسو دا کتاب یا دما ټولو کتابونو ته پام وکړئ، چې ایا موږ دا په پښتو لیکنې معیاري دي او که څنګه؟ بیا اندونه راسره ګډ کړئ.

دا نه منم، چې ګوندې موږ داسې بلد یو، خو دابه ومنم، چې موږ په بل ډول نه یو هڅېدلي او یا د دې هڅې توان مو نه لروده.

هر څه مو په خپله ژبه شوني دي او ساده. دا همدلته وګورئ، چې پرېپوهېدن کېدونکې ده.

په په پای کې مې دوه لیکنې د ژبې په اړوند هم وړاندې کړي، چې د سم اندیز فکر څخه لاس ته راغلې وي هم ...... هیله ده، چې هغه به مو هم خوښ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی : ټولیز سم اند یا منطق Logic

پیلیادونه: د مالپاره د دې موضوع څېړل او بیا د دې لیکنې ترتیبول همدومره ستونځمن دي، لکه داموضوع پخپله او ګومان مې دی، چې د لوستونکو لپاره به هم داستونځې وي. زیات وییونه او کلیمي دلته شته، چې هغه پخپله باید و څېړل شي او دا کار دلته کیږي. دا لیکنه په پښتو ده او هغه مسلکي ویونه به هم په پښتو څکه وي، چې زه په عربي نه پوهېږم، بیا هم راځۍ په ګډه یې سره جوړ کړو.

سم اند: دالیکنه د فلسفي او ژبنيز لیدکونج یا لیدتکو (چې له کوم کونج یا ټکي څخه یو څه کتل کیږي) سره سر او کار لري. د برېښناییزو سم اندیز- ترنو ته دیجیتال تښنیک او سم اندیزبنسټتیکې وګورۍ.

له سم اند (له زړې یوناني کلمي [téchnē](#) *logikè* λογικὴ τέχνη **Logik**فکرکوونکی هنر ، مخ ته تګډول یا ښونبنسټ یا دلیل Argument) څخه په ټوله کې هوښیار پای لاس ته راوړنه یا پایونه Schlussfolgerungاو په ځانګړي توګه د ده پوهنیزه پای لاسته راوړنپوهنه یا فکرپوهنه Denklehre پوهېږو. په سم اند کې د ښونبنسټ د هغه و باوریوالي جوړښت ته څېړل کیږي، له وینا خوندیوالي څخه خپلواک. په همدې موخه سرې له ،،فورمال (دباندنی بڼې)،، سم اند څخه هم غږیږي. درسم او رواج سره سم اند د فلسفې یوه برخه ده. له پیله ورځني سم اند د رېتوریک په ګاوندیتوب کې وده وکړه.

د شلمې پېړۍ راپه دېخوا سرې د سم اند لاندې یا څخه سیمبولیک سم اند، چې دا هم د جوړښتپوهنې Strukturwissenschaften د بنسټ په څېر دی، پوهیږي. لکه د شمیرپوهنې او د تیوریتیکي اینفورماتیک په دننه کې، چې کارول کیږي.

د یوویشتمې پېړۍ په پیل کې دا د ما ماخان مېږي شینواري له خوا ،، سماند،، بلل شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه سپي *veritas* رښتیا او *falsitas* ناربنتیا هوسی *problema* پرابلم ښکار کوي، سم اند له درانه syllogismus سم اندیزې پایونې سره مصلح پسې ځغلي. کیڼ لاندې Parmenides (یوناي فیلوسوف)، د سم اندیزو دلایلو په فلسفه کي له ننوتنې سره، په سمڅه کي ځای ونیوه.

ورځنی یا مودرن سیمبولیک سم ان د پیداېښتي ژبې پر ځای باندې د جوړې شوې ژبې څخه کار اخلي (غونډله لکه ،، *منبه سره ده،،* په ځای د بېلګې په توګه دغونډلویناو سم اند یا غونډلویناسم اند Prädikatenlogik (پرېدیکات:د ازماېښت له لارې ارزونه) سره په فورمالي شوي بڼه لکه د ،،منې،، او ،،سره،، لپاره ځاي په ځای شوی وي) او د دې لپاره کره پېژندل شوي پایلارې یا و پای ته ورلو لارې ته راوړنې Schlussregeln کاروي. د دې لپاره د فورمال سیستم څخه یوه ساده بېلګه ویناسماند Aussagenlogikدی (دلته د اتومي ویناولپاره تورې ایښول کیږي). سیمبولیک سم اند شمېرپوهنیز سم اند هم بلل کیږي (د آکثر ماخان مېرې شینواري د سم اند کتاب کتل کېدی شي) او یا په تنګه – یا راتړلې موخه فورمال سماند.

منځپانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – د ،، سم اند،، بېلابېلې پرېپوهېدنې

۲ - د سم اند تاریخ

۳ – برخورشوګانې

۳ . ۱ - کلاسیکي سم اندKlassische Logik

۳ . ۱ – کالکیول بڼه Kalkültypen2 او سم اندیزه تلنه

۳ . ۲ – ناکلاسیک سم اند

۳ . ۳ . ۱ – فلسفي سم اند Philosophische

۳ . ۳ . ۲ اینتویځیونیزموسIntuitionismus ، رېلېوانځ سم اند Relevanzlogik

او کونېکس سم اندund konnexe Logik

۳ . ۳ . ۳ – ډېر ارزښتي سم اند او فوزي سم اند Mehrwertige Logik und Fuzzylogik

۳ .۳ .۴ – نامونوتون سم انونه Nichtmonotone Logiken

یادونه: دا پورته جرمني وییونه په خپل ځای کې څېړل کیږي.

د ویي ،، سم اند، منطقLogik ،، بېلابېلې پرېپوهېدنې

وېینه یا افاده ،، سم اند یا منطق،، په یوناني کې *logikè téchnē* په زاړه ستوا Stoa (د پخوا وخت یو ښونځی دی) هم په زاړه Peripatos (د پخوا وخت یو ښونځی دی) کې د دلایلو همداسې د پایونپوهنې لپاره راغلی، خو په دې پرېپوهېدنه د لومړي سلیزې ز ک څخه د مخه نه دی راوړل شوی. دا کلمه ان له انتیکو Stoiker Zenon von Kition ستویېکي زېنون له کیتون څخه خوره شوې.

په الماني کې دا ویي "Logik" په ۱۹-مه پېړی کې (لکه مانول کانت، جورج وېلهلم ، فریدریش هېګل) ډېر واره هم د پېژندتیوري ،، اونتو لوجي،، یا ټولیز دیالیکتیک لپاره کارول کېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم اند په مودرنه یا اوسنۍ موخه له بلې خوا زیات وخت بل ډول په نخښنه شوی، لکه شننه، دیالیتیک، یا لوجیستیک. نن هم د بېلګې په ډول په سوسیولوجي کې د معامله کولو سم اند فرمولول یا ادبیاتپوهنه کې لکه د شاعرۍ سم اند او ورته خوریږي یا وېشل کیږي، چې په هغو کې د نورو په څنګ کې د لاس ته راوړني تیوري نه پوهیدلکیږي، بلکه د ټولیزه ،، لارې یا قوانینو،، پوهنه یا د تلنلارډول، چې په یوه ټاکلې ورشو کې باور لري. په ځانګړې توګه د فرمول ژبې فلسفې په رسمرواج کې د یوې ،، سم اندیز،، شننې لاندې دېر واره یوه شننکلمه بیز اړوندوالی پوهېدل شوی.

په پیل راوړنې انځورونو کې د ویېنې ،، سم اند،، کارولډول د دې په مخامخ د شلمې پېړۍ له پیله ورځنی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوليزه يا ورځنۍ ژبه کې دا ويينه لکه ،، سم اند،، يا ،، سم انديز فکر،، له دې وراخوا په ډېرو نورو يا په پوره بله موخه پوهېدل کيږي او داسې يو ،، هراړخيز فکري پرابلم“**lateralen Denken**„ يې په برکې نغښتل،، يا **مخ ته ړدي.**

همداسې کليمې لکه د ،، ښځو سم اند،، د ،، نارينه و سم اند،، او “Affektlogik„ او کليمې ،، ټولورځنی سم اند،، چې د ،، روغ انساني يوهېدنه،، (*common sense*) په ورځنۍ ژبه کې

په دې ورشو کې ،، سم اند،، زيات وخت د پراګماتيک **Pragmatik**د معاملې په فورم سره سر او کار لري. يو دليل(ارګومنت) د ورځنۍ ژبې د ،، سم انديز،، په حيث په نخښه کيږي.

دا مدلل، اړينشوی، باوري، روڼ او روښانه بربښې.

په يو سم انديز دليل کې بايد د فکرکونې توان ځرګند شي.

 په اوسنيو خبرو کې دا لا تر اوسه پورې د ردولو نه دی، چې د سم پسې تلنې يالاس ته راوړنې تيوري د سم اند زړی جوړوي، خو بيا هم دا د ردولو نه ده، چې کومه تيوري سم اند پورې اړه لري او کومه تيوري سم اند پورې اړه نه لري. ډېرې پوهنه او دليلتيوري د منل – نه منلويا ردول او نه ردولو حالتونه (کوم چې د پراګماتيک او د ناسم پايونو سره سر او کار لري) او د خبرکړنو تيوري**Sprechakttheorie**

Geschichte der Logik د سم اند تاريخ ،

 برخورشوګاني يې

ټولګيز سم اند

Klassische Logik ټولګيز سم اند

دټولګيز سم اند همداسې له يوه ټولګيز سم انديز سيستم څخه سرې تيک هغه وخت غړيږي، چې لاندې سيمانتيکي semantische دلايل پوره وي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – هره وينا له دواړو رښتياارزښتونو، چې ريښتيا او ناريښتيا بلل کيږي ټيک يو لري، دا په دې پرېپوهېدنه، چې وينا يارښتيا یانارښتيا ده. دا پرينځيپ د دوه ارزښتوالي پرينځيپ بلل کيږي يا **Bivalenzprinzip**...

۲ – د يوځای شوي يايوځای اينولشوي يا تړلي وينا رښتيا ارزښت. د وينا رښتياارزښت يواځنی د هغه برخويناو د رښتياارزښت او د ډول له لارې ټخه چې دا برخويناوې څنګه سره اينول شوي يا يوځای شوي دي، ټاکلی دی. د پراخېدني پرينځيپ.Prinzip der Extensionalität oder der Kompositionalität

د تولګيز سم اند *klassische Logik* کلمه زياته د ځای په ځای شوي - ، ځاينيولي - ، بنسټيز سم اند په موخه پوهېدل کيږي، ځکه چې ناتولګيز- نا دوريېزسم اند په هغه جوړ، د تاريخي سپارښت په توګه. له دې وراخوا Aristoteles اريستو تالس که داسې وواېو د سم اند نماينده، ځان د ډېرارزښتيز سم اند او همداسې ناکلاسيک سم سره بوخت کړی وو.

- د فورمال کلاسيک سم اند غوره برخورشوګاني کلاسيک ويناسم اند، د لومړی پوړی برېډيکات سماند او د جګو پوړيو سم اند، چې د ۱۹- مې پېړی پای او د شلمې پېړی پيل کې له ګوتلوب فرېګې، چارلزاسندرز پيېرس، برتراند رسل او الفرد نورف وايتهېډ (Gottlob Frege, Charles Sanders Peirce, Bertrand Russell und Alfred North Whitehead) له خوا وديز شوي يا پرمخ تللي. په ويناسم اند کې ويناوې شنلکيږي، چې ايا دوي له خپله ځانه بېرته له ويناو يوځای شوي يا تړل شوي يا د ګډوله ويناو په څېر راغلي، چې د يونکتورونوJunktoren يا ترننخبنو (د بېلګې په توګه: ،، او ،، ، ،، يا ،،) له لارې سره يوځای تړلشوي. که يوه وينا د يونکتورونو يا ترننخبنو له لارې تړلو برخويناو سره نه وي تړلي، دا د وينا سم اند له مخې اتومي ويناوې دي، داپه دې پرېپوهېدنه (پ،پ)، چې نوره نه توټه کيږي يا ببليږي.

پرېډيکات سم اند د غونډلي دننه جوړښت هم انځورولی شي، چې وينا سم انديز نوري نه توټه کيږي. د وينا (منه سره ده) دننه جوړښت انځورونه د پرېډيکات (ويناقنکشن هم بلل کيږي) له لارې(سره ده) له يوې خوا او د هغه د ارګومنت (منه) يا دليل له بلې لور، له دې سره پرېډيکات د بېلګې په توګه يو خوي (سور) وايي، چې ارګومنت باندې دلالت کوي، يا اړيکې، چې د هغه د ارګومنتو په منځ کې شته (xله y څخه لوي دی). دا له شمېرپوهنيز سم اند څخه (دما د شمېرپوهني سم اند کتاب کې کتل کېدی شي) له څېروني(مېپېنګ) کليمه رابېله شوې يا منځ ته راغلي.

يو سم انديز ويناڅېرونه(فنکشن) ټيک لکه يو شمېرپوهنېزه څېرونه يو ارزښت لري، چې هغه شمېرنيز نه دی (په ګېونو نه ليکل کيږي)، بلکه يو رښتيا ارزښت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ پوړۍ پرېدیکات سم اند او د لوړو پوړیو پرېدیکات سم اند توپیر په دې کې دی، چې د کوانتوړونو Quantoren (،،ټول،، ، ،، لږتر لږه یو،،) له لارې کوانتیفیځیر quantifiziert کیږي.

د لومړۍ پوړۍ پرېدیکات یواځې په یوګونو باندې کوانتیفیحیر کیږي(د بېلګې په توګه ،، ټول چرګان سره دي،،)، د جګو پوړیو په پرېدیکات کې او پخپله په پرېدیکات کوانتیفیحیر کیږي (د بېلګې په توګه ،، یو پرېدیکات شته، چې په سوکرات اړوند دی،،).

د بېلابېلو وېنکاتیګوریو لکه ترمونه، فونکتورونه، پرېدیکات او کوانتورونه Termen, Funktoren, Prädikatoren und Quantoren فورمال اړتیا پرېدیکاتونو سم اند(د ارزښتوني سم اند) ته اړتیا شته. دا په پوړیز سم اند کې، د تیپیکي Lambda-Kalküls ، په بڼه سرته سیږي. له دې سره د بېلګې په توګه شمېرپوخنیز ایندکشن Induktion یو ورځنی رابېلېدوړ فرمول

تر ۱۹ –مې پېړۍ پورې برلاسی سیلوګیستیSyllogistik، چې تر ارېستوتالس پورې بېرته ځي، د پرېدیکات د مخکښ په څېر کېدی شي و پوهېدلی شي. د سیلوکسیتیک یوه بنسټکلمه دا کلمه،، کلمه،، ده، هغه هلته نوره نه ټوټه کیږي.

په پرېدیکات(د ازماېښت له لارې ارزول) یا د ارزوني سم اند کې کلمه د یوځاېزې پرېدیکات په څېر ویلکیږي یاکه غواړۍ افاده کیږي، د ډېرځاییز پرېدیکات سره کېدی شي ورزیات د کلمې دننني جوړښت وشنل شي او له دې سره د دلیل یا بنسټېښونیز باوریوالی وښایي، چې هغه سیلوګستي رانیولوړ نه دي. یو زیاته intuitiv (بې شنني پوهېدل) کارول شوې ورځنی بېلګه دا دلیل دی ،، ټول اسونه ژوي دي، نو له دې سره ټول اسرونه د ژویو سرونه دي،، . چې په پورته سم اندونو کې لکه پرېدیکات سم اند څخه رابېلېدلی شي یارانیولکېدی شي.

کالکیول- یا شمېرندولونه او سماندیز شننیزه کړنلار

Kalkültypen und logische Verfahren

د وخت سره سم فورمال سم اند ځان دې دندې ته خپلواک کړی، چې د ویناو (سیماتیک باوري ویناوي Tautologien یا تل رښتیا بلل کیږي او سینتاکتیکي باوري ویناوي تیورم یا جمله یاقصیه بلل کیږي) د پایونو او سم اندیزو باوریوالی څخه ټیک کریتېرینونه ودیز کړي. دلته بېلا بېلې شننیزې کړنلارې ودیزې کیږي.

په ځانګړې توګه د وینا سم اند په ورشو (نه ځانله) سیمانتیکي شنن کړنلارې ورځنی دي، نو داسې کړنلارې، چې په دې ودانې دي، چې وینا و ته رېښتیا ارزښت ورکړل شي یا ولرلی شي. دې ته دا لاندې ور ګڼل کېدی شي:

رېښتیاوالي جدول یا لښتکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسي حال کي دټول ريښتياوالي ګډوله والي لېست مخ ته د کار لپاره ونيسی (او دا هم يواځي په وينا سم انديز ه ورشو کي ترې کار اخستوني دي)، دا نورې بيا د Reductio ad absurdum (بېرته ناړوند، بې موخي ته لاربندونه) څخه مخ ته ځي: که يوه توتولوجي، چي ښول شوي، سرې د هغه له نه والي مخ ته ځي او ازمايي ياهڅيږي، چي يو مخامخوالی يا نه Negation ترې را بېل کړي يا راوباسي. دلته ډېر بديلونه د کاروني دي.

Nichtklassische Logiken ناکلاسيکي سم اند

له يوه ناکلاسيک سم اند يا همداسي د يوه ناکلاسيز سم اند سيستم څخه هلته غږيږو، چي لږ تر لږه يو له دې پورته کلاسيک پرينځيپونو يا اصولو(دوه ارزښتوالی او / يا پراخيدنه Zweiwertigkeit und/oder Extensionalität) څخه يو له لاسه ورکړل شي. که دا د دوه ارزښتوالي اصول له لاسه ورکړل شي، زيات ارزښتيز سم اند منځ ته راځي. که د پراخيدني پرينځيپ، لار يا اصول له لاسه ورکړل شي، اينتنزيونااليز سم اند منځ ته راځي. اينتنزيونال د بېلګي په توګه مودال سم اند دی او اينتنزيونال سم اند کي دواړه اصول له لاسه ورکول کيږي، ډېر ارزښتيز اينتنزيونال سم اند

منځ ته راځي. (دا هم وګوری: کاتيګوري: ناکلاسيک سم اند)

فلسفي سم اند Philosophische Logik

فلسفي سم اند د بيلابيلو فورمال سم اندونويوه نه تېزه رايوځای شوې کلمه ده، چي سم انديزې وېناوې – او پريديکات سم اند په بېلا بېلو ډولونو بدلوي يا تغير ورکوي او پراخوي يې ، په داسي لار، کومه چي د هغې ژبه د نورو ټاکلو خبرورشو ګانو په نورو اوپراتورونو ماړه کړي يا وغزوي.

فلسفي سماندونه د شمېرپوهني لپاره سيده پاموړ نه دي، خو د بېلګي په توګه په ژبپوهنه يا اينفورماتيک کي کارول کيږي. دوي ډېرواره پوښتني کاروي، چي هغه مو لرې د فلسفي تاريخ ته بېرته بيايي، چي د اريستوتالس په هغه وخت کي د اريستوتالس سره خبرې پرې شوي، د بېلګي په توګه د موداليتي (امکانات او اړينوالي) سره کړه وړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فلسفي سم اند سره لاندې ورشوګانې ګنلکیږي.

-- مودال سم اند مو د مودال جمله اوپراتورونو یا نخښو Satzoperatoren ته لاربښودوي لکه ،، دا ممکن دي، چې....،، یا ،، دا اړیین دي، چې ....،، او د مودال دلیلی د باوریوالي شرایطو څېړنې ته،

- epistemische Logik bzw. doxastische Logik
- (عربي: نسبة الصرع فارسي: اپیستمیک: دلته څېړل شوې،خو بل ځای کې به هم وڅېړل شي) د عقیدوې ویناو فرمولولو څېړنه ، د قانع کونې او پوهېدنې او همداسي له دوي جوړ دلایل،
- Deontische Logik یا د Normenlogik د فورمالي شوو، ،، وکړئ او مه کړئ،، څېړي او قانع کېدل (اجازه شته، چې ....) او همداسې له دوي جوړ دلایل.
- Temporale Logik der Aktionen, die Quantenlogik او نور temporale Logiken ویناوې او دلایل څېړي، په هغو کې په وختټکي او وختبرخې په پام کې نیولو سره.
- Intensionale Logiken دا یوازې ایکستنژن(Extension (پراخېدونو: پرېبوهېدنه یې د په نخښه شوو توکو په موخه) نه، خو د هغې Intension (موخه/ پرېبوهېدنه: د په نخښه شوو خویونو په موخه) د کلمو او غونډلو پراخېدنه.
- Interrogativlogik پوښتنسم اند همداسې پوښتنې، چې ایا د دوه غونډالو په منځ کې سم اندیزې اړیکې تینګېدی شي،
- Konditionalsatzlogik د مادي ایمپلي کېشن Implikation برسېره ،، که – نو،، شرایط څېړي.
- Parakonsistente Logiken پاراکونزستنت سم اندونه، په دې کې ځان راباسي، چې هغوئ ته دا مکن نه دی له دوه مخامخو ویناو څخه یوه وینا راوباسي. له دې سره Relevanzlogik ریلېوانځ سم اند هم خوندي لري، چې د مادي ایمپلیکېشن په ځای ایپلېکېشن کاروي، چې هغه تیک هلته ربښتیاده، چې د هغې د مخه غونډاله، دهغې پسې غونډلې لپاره ریلېوانت وي (داپسې برخه هم وګورئ)

اینتوڅیونیزموس، ریلېوانځ او کونکس سم اند

Intuitionismus, Relevanzlogik und konnexe Logik

(ګوماني ؟ ، غوره والی او د شیانو په منځ کې شته اړیکې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په دې پرېپوهېدنه، چې: ګوماني سم اند، غوره والي سم اند او د شيانو په منځ کي د اړيکو سم اند.

يادونه: د دې فلسفي او سمانديز ويونو په پښتو ژباړه لږ داسي پېچلي غوندې ده. نه ځانله د دې ، د ټولي ليکني په هکله هرو مرو مرستي او ښه والي ته اړتيا شته. مورږ – ګومان مي دی – د داسي ليکنو سره په لومړي ځل مخامخ کيږو، تر هغې پورې، چې ما ته زوښانه ده، نو د پوهېدلو او پوهونو سره ستونځي شته.

له کلاسيک سم اند څخه څنګېدنه هغه ډېرې خبرې پرې شوی سم اندونه انځوروي، چې دوي د کلاسيک سم اند له ټاکلو اکسيومونو څخه تېريږي (که غواړی: صرفنظر پرې کوي؟). دا په راتنګه موخه کلاسيکي سم اندونه نه دي،، ناتوانه،، و کلاسيکي سم اند ته، دا په دې پرېپوهېدنه چې په دې سم اند کي کمې ويناوي باوري دي و د کلاسيک سم اند ته، او ټولې دلته باوري ويناوي هلته هم باوري دي.

دې پورې اړوند له L. E. J. Brouwer څخه وديز شوی Intuitionistische Logik سم اند، کوم چې „duplex-negatio“-Axiom (د يوې وينا له ډبل نه والي p (نه نه) لاس ته p راځي) په لاندې کي د ،، نه،، لپاره ځای په ځای شوي

(DNډبل نه والی) 77p=> *p*

خوندي نه لري، له کومې چې غوندله „tertium non datur“ (د هرې وينا لپاره باور لري: p يا نه p)

(TND) نهp ∨ p

نوره نه رابېلېږي، د Ingebrigt Johanssons مينيمال کالکيول، له کوم سره چې غوندله

„ex falso quodlibet“ (له يوه ردوني يوه په خوښه وينا لاس ته راځي)

(EFQ) 7p =>(p =>q)

1.

بېرته نه شي رابېلېدی، همداسې له دې تړلي يا اړونده سم اند

Relevanzlogiken ، په کوم کي چې يواځې د بنې *q* => *p*، په کوم باوري دي، په کوم کي p د q لپاره کوزال ريلېوانت دي kausal relevant دي

وګورئ (Implikation#Objektsprachliche Implikationen)

په خبر اتريز سم اند کي اوSequenzenkalkülen کي کلاسيکي او نه کلاسيک سم اندونو کي د اړونده ورزياتو لارو په يو بل کي ننوتوږ يا اړووني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل اړخ کې یې سم اندونه دیادوني دي، اصول خوندي لري، چې کلاسیکې باوري نه دي. دا غونډاله $7(p => 7p)$ ((7د نه لپاره نخښنه) دا د نه pنخښنه بل ډول ده، خو زه یې هغسې نه شم لیکلی همدا ،،7،، به د نه لپاره کېږدو) داسي برېښي، چې په لومړي سر کې یوه منلوړ سماندیز بنسټغونډله وایي: نو که p باور ولري، نو کېدی شيp ، داسي برېښي، چې نوره به ناسمه نه وي.

بیا هم غونډله په کلاسیکي سم اند کې باوري قضیه ده. تر هغې چې کلاسیکي خورا کلک ځای په ځای دی، دا په دې پرېپوهېدنه، تر هغې چې د یوه کلاسیکي کالکیول لاري توانمندي و یوه مخامخوالي ته لاربنود کړي، دا غونډله د نورو اکسیمونو لپاره هم ورزیاته شي. کونېکس سم اند چې د د مخه - فورمال اینتویشن، هغه چې غونډله وایي، غواړي باوري یا رېښتوني شي، چې دا د قضیې په څېر راوباسي، باید له دې امله نور کلاسیک-سماندیزې قضیې رد کړي.

په داسي حال کې چې د اینتوېستي intuitionistischer ، خورا واړه او relevanter سم اند هغه ښونوړ فرمولونه هر یو یې یوه د کلاسیکي ښوونوړ فرمولونو سوچه برخه ده، د دې په څټ یا که غواړۍ مخامخ د کونکس Konnexe او کلاسیکي سم اند اړیکې داسي دي، چې په دواړو کې فرمولونه هم ښوونوړ دي، داسي چې په دې بل سماند کې باوري نه دي.

Mehrwertige Logik und Fuzzylogik **ډېر ارزښتیز او فوزي سم اند**

دي ته پراته یا پروت ځای په ځای شوی یا اینبول شوي ډېر ارزښته سم اند، په کوم کې چې د دوه ارزښتوالي او زیات وخت هم د دریم د نه والي اربستو تالس غونډله باور نه لري، له دې سره د درې ارزښتوالي او زیات ارزښتوالي د .(„Warschauer Schule“) Jan Łukasiewicz) سم اند. دا کېدی شي په سوسیولوجي او ځنو نورو برخو کې وکارول شي، چې زه یې نه غزوم.

Nichtmonotone Logiken *ناموټونون(نه جګتېتېدونکی) سم اند*

یو سماند هغه وخت مونوتون بلل کیږي، چې هر باوري دلیل بیا هم ساتلی پاتې شي، که د نورو نیونو یا فرضیو ورزیاتولو سره یې باوریوالی ساتلی وي: یو څه چې یووار ښولشوي وي، په یوه مونوتون سم اند کې تل باوري پاتې کیږي، هلته هم، که سړی په بل وختنکي کې نوی لاس ته راوړنې یا معلومات ورزیات کړي. ډېر زیات سم اندیز سیستمونه دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونوتونې خویونه لري، له دې سره ټول کلاسیکي سم اندونه لکه وینا – او پرېديکات سم اند.

په ورځني ژوند کې او همداسې په پوهنیزه یاونه کې زیات وخت د اوس لپاره پایونلاس ته راوړني راوپستل کیږي، چې توانمنده سم اندیزه موخه باوري نه دي او د وروسته وخت لپاره باید کمې یا رد شي. دبېلګې په توګه له ویناو مرغان ،، توکس (پینګوین) یو مرغه دی او هغه زیات یې الوتلی شي. ،، چې د اوس لپاره یې داسې رابنده کړو یا راوتړو، چې توکس الوتلی شي. که موږ نور معلومات، چې توکس یو پینګوین دی.،، لاس ته راوړو، نو باید داپایونه سمه کړو، ځکه چې پینګوینونه الوتلو توان لرونکي مرغان نه دي. دا ډول پایونه چې جوړوو، نو ناموټون سماندونه ودیز کیږي: دوي له مونوتونې خویونو تېرېږي، داپه دې پرېپوهېدنه چې یو باوري دلیل کېدی شي د نورو نیونو ورزیاتولو سره نباوري شي.

دا ټیک هلته باور لري، که و کلاسیک سم اند ته یو بل Konsequenzoperation وکارول شي. یوه روانه ځای په ځای کونه په دې کې ده، داسې په نامه *Defaults* چې وکارول شي. یو دېفاولت پایونه هلته باور لري، که د کلاسیک- سم اندیزې پایونې ته ردونه ورنه کړي.

د ورکړل شوي پایونلاس ته راوړني بېلګې داسې ولیدل شي:،، توکس یو مرغه دی،، وړاندنیونه پاتې کی.(prerequisite). موږ دا د یوه داسې په نامه اجازه لرونې یا حق ورکړل شوې (justification)داسې کمنت کوو: ،، مرغان په نورمال ډول الوزي،، له دې دلیل څخه داسې پایوو، چې توکس الوتلی شي، تر هغې چې د هغې مخامخ څه نه وي ویل شوي.

لاس ته راوړنه یا اغیز یې ،، توکس الوتلی شي.،، اوس معلومات لاس ته راوړو چې ،، توکس یو پینګوین دی،، او ،، پینګوینونه نه شي الوتلی.،، ، نو داسې یو مخامخوالی لاس ته راځي. د Default-Schluss د دېفاولت پایونې (موخه ورکړل شوې پایونه) سره موږ دې نتیجې ته ورسېدو، توکس الوتلی شي. د یو کلاسیک-سماندیز پایونډول سره کړی شو موږ وښایو، چې توکس نه شي الوتلی. په دې حالت کې دېفاولت کمیږي او د کلاسیک-سم اندیز پایونه یې کارول کیږ. دا - دالته داشډل څېړل شوي- تلنلار د Reitersche Default-Logik په نخښه کیږي یا بلل کیږي (دلته دې د ناموټون ایندکتیو بایز سم اند هم وکتل شي).

پای یادونه: کوم الماني ویونه، چې نه وي روښانه شوي، د وییونو په برخه کې به روښانه شي.

داسې یو څو سم اندیز ویونه، که پورته لیکنه کې نه وي روښانه شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Affekt پارېدل یا پارول. بنه یې: یوه سملاسي کړنه(بې له فکره او له د مخه نیت څخه)

Aussagen وینا

Axiomatische Logikkalküle

)Argumentیا ښونښت یا دلیل

لیدکونج، کتلتکی Aspekten

Extensionalität پراخېدنوالی

Folgerichtigkeit منطقی سموالی

Formale فورمال سم اند

Intuition : تولہ بڼه: دلته برخي شاته پاتیږي. بېلګه: ستا احساس تاته وایي، ستا ملګری همدا اوس زړه بدی یا دردول شوی (په قهر شوی). ته لومړی د هغه د مخ وییني ، د هغه تن ځاننیونه یا د هغه غږ یوګوني برخي نه څېړې.

Kalkül حساب التفاضل، فارسي: حساب ، ګڼل(بنه يې دا دی، چې دېپژند څخه پام ورته وکړو)

1. Kategori (په یوه ډله پورې تړلو یا -- ترتیبولو) : یووالی له کسان، شیانو، حاالتون (ځنګه والو) کلمو او نورو څخه، په یوه ډله پورې تړلو یا -- ترتیبولو ته.
2. Prädikatenlogik (پرېدیکات:د ازماېښت له لارې ارزونه)

Quantor دا د یو شمېرپوهنیزو شیانو لپاره ټاکلي نخښي دي.

Schlussfolgern پایله یا پایونلاس ته راوړنه . فارسي: نتیجه، غربي: استدل

دویم: Aussage(logik) وینا(سم اند)

یوه وینا د اریستوتالس د اند سره سم یو ژبنی جوړښت دی، موخه ور دی، له هغي څخه پوښتو، چي ایا دا ریښتیا او که ناریښتیا ده (د اریستوتالس د دوه ارزښتوالي پرینځیپ). دا غوښتوني نه ده، چي وویلی شو، چي ایا دا جوړښت سم یا ناسم دی. دا بسیا کوي، چي ریښتیاوالي(داسې ده) یا ناریښتیاوالی(داسې نه ده) موخه -وره ده، دا سي حالت د بیېلګي په توګه په پوښتنغوندالو، همداسي په غږکولو(یوچا ته) او غوښتنو کي نه دی. له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې سره ويناوې غونډلې دي، چې شي حالت يا شي څنګه والی روښانه کوي او هغې ته يو رينښتياارزښت ترتيبولی ياتنظيمولی شي.

منځپاګه

١ – ډېرځلېوالی

١ . ١ – ويناغونډله او وينا

١ . ٢ – غونډله- پرېکړه- وينا

٢ – رابندونه

٢ . ١ – غوښتنه(ثبوت)

٢ . ٢ – ارزښتپرېکړه يا – قضاوت

٢ . ٣ – ويناښه

٢ . ۴ – ويي

٣ . ۵ - کلمه

٢ . ۶ – پايونه

٣ – د ويناو ډولونه

٣ . ١ – ساده – يوځای ايښول شوې(ګډوله)

٣ . ٢ – شننيزې- سينتاکتيکي

۴ – ويناوې په ويناسماند کې

۵ – وينا په پرېديکات (ارزښتونې) سم اند کې

Mehrdeutigkeit ډېرپرې پوهېدنوالې (يوه نخښه، چې ډېرې پرېپوهېدنې يا ډېرې معناوې ولرې):

د ويېنې(افادې) وينا د مخه ويل شوې پرېپوهېدنه(معنی د وينا واکمنه پرېپوهېدنه(معنی ده.

دا د وينا بللشوی نوم ډېرپرېپوهېدنيز (يوه نخښه، چې ډېرې پرېپوهېدنې يا معناوې ولرې) لپاره کارول کيږي.

دا په څلور بنستيز پرېپوهېدنو رالېدولی شو:١ – وينا د ويناغونډلې (غونډله) په موخه (يا،، د يوپه بل پسې راغلو ويناو ډېرئ).

١ – د پروپوزېشن (وينا موخه، ،، داويل شوې، (د وينا څخه) موخه ييز شې حالت، پرېکړې موخه، فکر، فکر پرې شوی، پرېپوزېشن)، ،، لېدنوړ غونډله،،.

٢ – ويناوې د يوې غونډلې د څرګندونو په موخه،

٣ – يوه وينا د پرېپرېکړې عمل په څېر(پرېکړه يا قضاوت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - د ویېنې(افادې) وینا د پرېپوهېدنې په واک کې ده، چې د ریښتیاوالي او ناریښتیاوالي ،، د سم اند ټیک د خبرو اله ،،او څه شی وړونی،، دی. د سم اند د تخنیکي اړتیاو لپاره د دې پوښتنو روښانه ونه په پوښتنه کې نه راځي.

Aussagesatz und Aussage ویناغوندله او وینا

له پراخه شوې ، مګر پوره نه منل شوي یا یا لا جنجالي فکر وروسته ویناوې غونډلې نه دي، خو دوینا (یواځې) ژبنیزې ویېنې ویناغونډلې دي. یوه ویناغونډاله د وینا لپاره د نمائینده په څېر غوره شوې یواځې د وینا لپاره یوه نخښه ده او یواځې ،، د وینا ژبنیز کوریلات یا (بدیل) اړیکي دی،،. د ویناو او ویناوغونډلو د برابرابیښونو په مخامخ به وکارول شي، چې د غونډلېنې او د هغوې د څرګندونو ویناوې توپیر شي، ،، کومې چې له دې څرګندونو سره جوړې شوې دي،،.

بېلګه ۱ : (برابر پرېپوهنیزئ غونډلې): ،، دا کور درېپوړیز دی.،، - ،، دا کور درې پوړه لري.،، - ”This house has three floors.“: د یوه شي حالت لپاره درې غونډلې د یوې وینا سره.

بېلګه ۲ : که سپین او خوړه ووایي ،، زه ناروغ یم،، ، نو دوي دواړه همغه غونډله وایي او بېلابېلې غونډلمخ ته راتلنې جوړوي او د خپلو څرګندونو سره بېلابېلې ویناوې جوړوي.

Satz – Urteil – Aussage غونډله – پرېکړه - وینا

Tugendhat (الماني فیلوسوف) په شډلوییڼه د سم اند له یوه ژبنیز، سایکولوژیک او اونتو لوژیک بنسټ څخه خبرې کوي. ژبنیزه ویناغونډله له پرېکړې سره وینا د سایکولوژیک کړنې(اکت) او اونتولوژي په څېر لیږدوي، له فکر(فرېګې: یو فیلوسوف سره، د شیڅنګه والی (Husserl: *Wittgenstein I*) یا پروپوزېشن (englische Philosophie) سره.

د ،، غونډلې،، - ،،پرېکړې،، - ،، وینا،، په منځکې یو proportionalitäts- und attributionsanaloges وړاندیز اړیکي شته، داپه دې پرېپوهېدنه چې لیدنیزه (په لید ولاړه) (الماني، عربي، فارسي objektive هدف، واقعګرایانه) پرېکړه. فکر (وینا، پروپوزېشن) به په فکرکونې (سایکولوزیکي پرېکړېکونی) را ټول او په یوه ویناِغونډله کې وویل شي. ویناغونډلې له دې امله په یوه ورته موخه په لیدنیزه ویناخوندیونې همداسې سایکولوژیکي ویناکړنې، او په ښت تړاو لري. په زیاتو اړوندوالو کې له دې امله یوه نږدې توپیر ته نه راځي. پېژندپوهنې پسې لوریزوالی کېدی شي اړونده ترمینولوژي ته لومړیوالی ورکړل شي. د لاس ته راوړونې لپاره په دې پرېپوهېدنه چې دا، چې په هغې شي اړوند په همغه خبرې وشي، که د کومو پېژندتیوریو وړاندنیونو سره هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Behauptung غوښتنه (عربي: ثبوت)

له Frege(فیلوسوف) سره دې یوه وینا د یوې وینا له غوښتنې سره توپیر شي: ،، په یوه غوښتنه کې دې دوه گوني (یا دوه پرېپوهنیز-معنایيز)) سره توپیرشي: منځ پانگه، چې هغه د اړونده غونډلېوښتنې سره موخه وه، او غوښتنه. هغه دا فکر دی یا لېرترلږه فکر خوندي لري. نو دا کېدی شي، چې یو فکر ووايي، داسې چې سرې ټوټه –ونوالی ونه ويني. مور د دې له مخې توپیروو

۱ - د فکر رانیونه – فکرکونه

۲ – د یوه فکر ریښتیا پیژندنه – پرېکړه

۳ – د دې پرېکړې څرگندونه – غوښتنه

ارزښتپرېکړه یا – قضاوت Werturteil

د ویناسم اند لپاره دا غوره دی، چې ایا خوی یوه ارزښتونه خوندي لري، داپهدې پرېپوهېدنه چې وینا یوه ارزښتپرېکړه ده.

د فورمال سم اند (Formale Logik) لاندې په ټولیزه توگه یو سم اند پوهیرو یا په نخښنه کیږي، چې دا د سم اندیزووینابڼو منځ کې او د رابیلیدنې په باوري کیدو او د دې پسې لاس ته راوړنو اړیکو بڼو منځ کې بوختیږي. په دې تنگې یا نږدې یا راټولې موخه په ټوله کې سم اند داسې په نخښنه کیږي، چې دا د ویناو اوپایلاسته راوړنو یو په دباندنۍ بڼه (فورمال) انځور کاروي.

یا دا: د فورمال سم اند په ورشوکې انتیتیزې د هغې د اړونده تیزې په نه-والي کې پوهیدل کیږي. تیزې یعنې پ پورې انتیتیزې هم اړه لري (،، نه پ). د انتیتیزې ربښتیاوالی ،، ناسم یا نارښتیا،، دی تر هغې پورې چې همغه تیزې ،، رښتیا یا سمه،، وي، او په څټ. له دې امله هرې انتیتیزې ته ټیک یوه تیزې شته. تیزې او انتیتیزې نه شي کیدی هممهاله ،، ربښتیا،، او نه هممهاله ،،ناسم یا نارښتیا،، وي.

بیلگې:

تیزې: دا کور سور دی.

انتیتیزې: دا کور سور نه دی

تیزې: سپین په ۱۳۰۶ کې مړ شو.

انتیتیزې: سپین په ۱۳۰۶ کې مړ شو ی نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا قناعت بیرته د فیلوسوف هیګل تریادي Triade تیزې، انتیتیزې اوسینتیزې ته ځي.

پراګماتیکي: د هغې کړنې کړنه ده چې اړیینه وي باید وشي او ښوول شوی وي، چې په ربنتیا کار ورکوي یا په رښتیا کیدی شي.

لنډ: هغه څه چې کړوني وي، باید وشي

Aussageform وینابڼه

وینا(ویناغونډله) دې له وینابڼې توپیر شي. یوه وینابڼه یوه ویېنه ده، کومه چې یوه (یا ډیرې) خپلواکې اووښتونې (واریابلې، که غواړې متحولې) (تش ځایونه) لري او د ټولو خپلواکو اووښتونو په ځای اینوونو یا بدلېدنو سره یوه (ریښتیا یا ناریښتیا) وینا کیږي. وینابڼه وینا کیږي یا په وینا بدلیږي، کله چې اووښتونې واوښتل یا بدلې شي.

Wort ویې

یو یوګونې ویې ، چې د یوې وینا لپاره نه دی ځای په ځای شوی یا نه دی ایښول شوی، ،، دا نه وایي،، دا نه وایي چې دا وینا،، ریښتیا یاناریښتیا ده،،، ،، ټیک که د لنډښت لپاره یو ویې د یوې غونډلې لپاره ځای په ځای شوی وي، نو کړی شو دهغه له ریښتیاوالي او نارأښتیاوالي څخه و غږېږو،،.

Begriff کلمه

دا چې د ویې د رابندوالي ویل شوي ورته د کلمې لپاره باور لري:

د هرې کلمې و شاته یوه یا ډیرې ویناوې ځای په ځای دي، کومې چې د خپلې منځپانګې پېژند ورکوي او دا کلمه د نورو سره یوې اړیکې کې راولي. ،، له دې امله مو کره کونه، چې کلمه په خپله منځ پانګه کې د نخښو یو یووالي دی، لاربښودوي یا بیایي، فکر ته، چې هره کلمه د ویناوو ګډې اړیکې انځوروي.،، دا په ځانګړې توګه د CohnاوFrege له خوا یا په اند ویل کېدل، چې کله به یې وویل، چې یو ویې یواځې په یوه غونډله کې پرېپوهېدنه یا معنې لري.

Schluss پایونه

،، هره وینا، چې په هغې کې یوې الې یا شي ته څه ورکړل شي، سرې کړی شي دا د یوې پایونې په څېر وګڼې، چې د هغې نیونې د پوښتونې شي وینا پېژند ورکوي او هغې پېژند ورکړ شوي کلمې ته یو خوې ور کړې او یا ترې واخلې.،،

ویناډولونهArten von Aussagen

Einfach – zusammengesetzt ساده – یوځای شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يناوې کېدی شي په ساده ويناو او يوځای ابنول شوو ويناو باندې ووېشل شي. وېشنلامل يې دا دی، چې ايا وينا له يو بل توپيرور،، ځانله کولو،، برخويناوو څخه يوځای ابنول شوې او که نه.

بېلګه: ،، کابل يوښار دی،،(ساده وينا)، ،، کابل له اوه ميليونو څخه د ډېرو اوسېدونکو يو ښار دی،،

سم انديز يوه يوځای ابنولشوې وينا د برخويناو ،، کابل يو ښار دی،، او ،، کابل له اوه ميليونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

Terminologie يا مسلکي ويېنې ردبدل کيږي: د ،، ساده وينا،، په ځای سرې ،، د يوځای نه ابنول شوو ويناو،، ، ،، اتومي ويناوو،، ، توکيزو ويناو،، هم غږيږي يا ،، توکيزه غونډله،، .(Wittgenstein).

له يوځای ابنول شوو وينا په ځای دا لاندې هم وايو: ،، د ويناو تړنه،، يا ،، موليکولي ويناوې،، . په شمېرپوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي ويناوې دي، چې له نورو ويناو څخه يوځای نه دې ابنول شوې. دا ويناتړوني سم انديزې نخښې (تړننخښې) لکه ∧ (او) ، ∨ (يا) او ¬ (نه) نه لري. مخامخکلمه يې يوځای ابنولشوې وينا يا ويناتړنه ده.

د بېلګې په توګه چې وينا لرو ،، کوڅه لمده ده او وريڼګي وريږي،، په دوه ويناو وېشو يا بېلوو، د ،، او ،، سره يوې وينا ته سره تړلي دي، داسې يوه بېلېدنه په يوګونو ويناو کې ،، کوڅه لمده ده .. ، چې د ،،او ،، وريڼګي وريږي،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې ويناوې اتومي ويناوې بلل کيږي. د يوې وينا سم انديزې شننې سره

د اتومي ويناو لپاره بېلګې(ارزښتونسم اند)

ترمونه t=s د په خوښه t , s لپاره

R(t1, …., tn) د n-ځايز, اړيکو او په خوښه ترمونو t1 ترtn پورې. په يوه ساده ويناکې يوه يوه شي يا الې ته يو يواځني ورکول – يا ترې اخستل کيږي. که دا وبلل شي، چې يوه ساده وينا نوره جوړښتيزه نه ده، نو به داسې وپوهيږو، چې د وينا دننني حوړښت نور نه شي تيک ويل کېدی يا روښانه کېدی.

د اتومي ويناوتفسير يا روښانه ونه د هغه د رېښتيا ارزښتوالي له لارې تنظيميږي.

د ساده ويناو لپاره سيمبول د کنونشن يا ټوليزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځني د بېلګې په توګه دسترو لاتين تورو کارول، A, B, C, دي په ورکړل شوي حالت کې د ترې لاندې ليکلي توري يا پېژندنخښې دي.

يوه ګډوله يا يوځای ابنولشوې وينا د ډېرو ساده ويناو له تړنو څخه جوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې ویناترنه کېدی شي غزېدونکې (غزېدونکې ویناترنه) یا کلکېدونکې یا کښېکاګونکې (کښېکاګونې وینا ترنه) سرته ورسیږي.

غزېدونکې ویناترنې سره یوځای شوې ویناوې دي، چې د هغوي ریښتیاارزښت د هغې له برخویناو څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې امله د برخوویناو ریښتیاارزښت فنکشن یا څېرونه ده. (ریښتیاارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریشتیاوالي فنکشني اغیز ښندي، ترننخښې Junktoren بلل کیږي.

کلاسیک ویناسم اند یو نږتنخښیز سم اند ,(Lorenzen) دی، د ویناو یو،، د پراخېدنوالي اصولو سم اند،،(Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت Negationانځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو له امله. په نه والي کې ویناوې نه سره تړلکیږي او دا له دې امله ویناترنې نه دي. دوي همداسې له ترمینولوژیک سادونې له امله یوځاییزې (چې یو ځای لري) ویناترنې بلل کیږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت ناریښتیا ورکوي او په څټ.

ترمینولوژیکي سم دلته وپېنه یوځاییزه رښتیاڅېرونه یا رښتیافنکشن بریښي. د دوه ویناو د ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا ترننخښې شته دی. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو لپاره له رښتیاارزښتونو یو د دې ترنو لپاره تیپیکي لاسته راوړنرښتیاارزښت ورکوي. د بېلګې په توګه له ترننخښو سره د تړلې وینا $a\ UND\ b$ (a او b) تیک هلته رښتیاده، چې هم a او هم b رښتیا وي، په هر بل حالت کې ترنه نارښتیا ده.

اینتنزیونالې **Intensionale** (ځان ورسره برابرول یا – اعیارول) ویناترنې رښتیافنکشنلې ویناترنې نه دي. له دې سره د ټولوینا رښتیاارزښت د برخویناو د رښتیا ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي ویناوې

ویناوې په ورځني ژود کې په شننیزو ویناو او جوړښتیزو - یا مصنوعي ویناو باندې وېشل شوي. د ،،وینا،، په ځای په همغه موخه له ،، غونډلې،، همداسې ،، پرېکړې،، هم غږیږو.

Analytische Aussagen شننیزې ویناوې

شننیزې ویناوې په راتنګه موخه دي ،، ویناوې، چې په اړېینه توګه ، دا په دې پرېیوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړیو کې، رښتیا ذي ځانله د هغو د سم اندیزو بنسټیزو بنو له مخې او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي رښتیاوالی بې د هغو پر تجروبوي ازمايښنو باندې کره کېدونکې دي،،. دوي له دې امله سم انديزه توتولوګي(تل رښتیا وېناوې) ده.

بېلګه: لمر ځليږي، يا لمر نه ځليږي.

په پسې موخه ،، داسې وېناوې دي، چې د هغوي رښتياوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنيزو توکو په واک کې ده. هغوي په سيمانتيکي اړيکو لکه همغه پرېپوهنيزبرابروالی [...] او پرېپوهنيزپايونه [...]،،. له دې سره دا يو ځيرکلپايونه(ګردئ پايونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور –ورور خپلوان دي.

Tautologie

يوه تاوتولوګي په سم اند کې يوه ټوليزه باوري وينا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې يوه وينا، کومه چې د سم انديزو لاملونو په بنسټ تل رښتيا ده. د توتولوجي لپاره بېلګې دي، لکه ،، که وريښږي وريږي، نو ورينګې وريږي،، يا ،، دا هوا بدليږي يا داسې پاتيږي، لکه څنګه چې ده.،،

Synthetische Aussagen جوړښتي يا مصنوعي وېناوې

په پراخه موخه د اريستوتالس له لورې ټولې وېناوې(پرېکړې)، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه ،، د سينتېزې له کلمې څخه،،.

په راتنګه، واکمنه موخه (کانت (فسلوسوف))،، په رښتونې حالت باندې وېناوې، چې رښتياوالی يې نه ځانله د سينتاکتيکي يا سيمانتيکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازماېښتي دازمايښنې فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.\

د توپيروني يا توپيرېدنې کريتيک

د شننيزې او مصنوعي (جوړې شوې) وينا په منځ کې د توپيروني يا توپيرېدنې سموالی د Quine (امريکايي فيلو سوف) لخوا د څېړنې لاندې ونيول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناټاکلوالي تيزې پلوی وو او دا بنسټ يې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تيز يو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې يې پولې ايښدول کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو يو ډول دی) تور دي،، مخامخ يې ،، ټولې کاغۍ تورې دي،،. دا چې تور يوه د پرېکړې نخښه ده، چې راپن له نورو اسونو بېل کړي، دا يوه شننيزه وينا ده. ايا د ،، کاغيو،، بې له تور د کلمې پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده – نو سپين هم (د بېلګې په توګه Albino vogel) د نورو همهغو پېژندنخښو سره دې کلمو ته ګڼل کيږي – يا ايا کاغۍ هم د تور له لارې پېژند لرې ياپېژندل شوې دي، کوين هم دا پواځني نه شو ټاکلی. په خته کې کاغۍ هم د يوه د کلمې په توګه د يوه پيداښتي ډول لپاره کارول کيږي، خو ايا د دې ډول ټولې يوګونې تور وبرېښي، له دې امله دا يوه تجربوي پوښتنه ده.

وينا په ويناسم اند کې

په ويناسم اند کې داسې ويناوې پواځې ياتيک د هغې فورمال او نه د هغې منځپانګيز رښتياوالي ارزښت غوره دي.
د بېلګې په توګه: سړی بايد له شننيز شيحالت څخه پوهه ولري يا په شي حالت وپوهيږي، چې د وينا په رښتياوالي ارزښت ،، برلين د جرمني پلازمېنه ده، او روم د ايټاليا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وينا لپاره غوښتونې نه ده، چې ،، مادرېد د سپانيا پلازمېنه ده، يا مادرېد د سپانيه پلازمېنه نه ده،،، څکه چې د سم انديزې ،،يا،، او ،، نه ،، د کاروني کره کوني وروسته (نورميروني Normierung) دلته د خبرو يوه رښتيا، له دې خپلواکه وينا ده، چې ايا مادرېد په رښتيا دسپانيا پلازمېنه ده يا نه. يوه په دې موخه فورمال رښتيا وينا به ټوليزباوري ياهم توتولوژي وبلل شي.

وينا په پرېديکات سم اند Prädikatenlogik کې

په پرېديکات(د يو څه د څرنګوالي ارزښتونه) کې يوه وينا يوه وينابڼه ده بې له خپلواکو اووښتونو.(په دې کې ټولې اوښتونې د کوانتورونو يا نخښو سره تړلي.)

په پرېديکاتسم اند کې د يوې وينا رښتيا ارزښت په هغې د خوندي سيمبول له Interpretation روښانونې مخې ورکول کيږي.

د بېلګې په توګه يوه وينا x=x+x په لاندې توګه ميندلکيږي: د هر x لپاره دې ترم x اوx+x وشمېرل شي. که يو x شتون ولري يا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه ارزښت ولري (د بېلګې په توګه د $x = 0$ لپاره)، نو وينا رښتيا ده، په بل ډول نارښتيا ده. نو له دې سره رښتيا ارزښت د بنسټېزې په واک کې دی. چې د اوښتونې يا وريابلې د په ځای کونې ډېرې څخه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه پايونلار د فورمال سم اند په يوه شمېرنه کې بنه بدلونلار يا – قانون په ګوته کوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه جوړښت يا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې کېدی شي يا اجازه ده، د نورمال ژبې د يوه شته ويېنو نوو ويېنو ته لاړ شو. دا لاربنونيزه تلنلار يو پايونلاس ته راوړنه انځوروي.

د Ernst Tugendhat (فيلوسوف) له خوا تولي شننيزې غونډلي د ausgeschlossenen Widerspruch (پرته يا ناشوني له مخامخوالي) په غونډله ودانې دي. دوی د ناسموالي صرېبونهFalsifikatoren نه لري.

د مخامخوالي يا ردوني غونډله يا د ناشوني ردوني يا - مخامخوالي غونډله وايي، چې دوه يو د بل په خپله ځته کې د همغه ځه - خونديوني ردوني ويناوې په همغه وخت کې نه شي پيښېدلی. د فلسفي - او پوهنتاريخ د وخت په تېرېدو سره او له بېلا بېلو تيوريکي نظريو اړوند او له بېلابېلو ډولونو د اونتولوګيزې ontologisches پېژندتيوري او د سم اند اصول پوهېدل کيږي.

اونتولوجي د فلسفي يوه لار يا ديسځيلين دی چې د شته والي (يل؟؟) او رښتياوالي بنستجوړښت سره بوخت دی، د بېلګې په توګه: کلمه لکه شتون، يل، به او رياليتي.
د کريتيک Kritik سره يا ځخه سری د يوه شي(الې) يا يوې کړنې باندې د کچون-الو په متېه يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفهAnne-Barb Hertkorn روښانه کړې، چې کريتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنستيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنځبنه چې پر باوريوالي باندې دعوه کوني پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرې کوني باندې د انساني کړنتوان غوره هنر دی.

دريم: سم انديز- فلسفي وييونښننه

Vernunft   هوښيارتيا

ما ورته هوښيارتيا ويلي په پای کې يې روښانه ونه.

د يوې ژبې په بله ژبه ژباړه هم د يو لړ ستونځو او پرېپوهېدنو سره په جنجال کې ده، خو سړی بايد په دواړو ژبو ښه ويوهيږي.

هوښيارتيا Vernunft په ورځنی کارونه کې د فکر يا اند له لارې و پېژندني ته يوه ټاکلی اروايي انساني بداېينه په نخښه کوي. د کريستيان وولف په ترمينولوژي تکيه کارونه له پوهنتوان Verstand ځخه رابنديږي، چې هغه کتنو او تجربو شي حالتونه رانيسي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې و هوښيارتياتوان وربخښي، چې تولیز سره اړوند باوري پايونلاس ته راوړنه راوتړي، د هغې کتنې وپېژني او لارې همداسې اصول ورته کېږدي يا لارئ ورته وټاکي. ترهغې پورې چې دا کړه وړه، ارزښتټاکنې Wertbestimmungen يا د اخلاقو اړوند سرې د عملي هوښيارتياغږيږي او د دې کلمې لاندې د پرينخيب و بداېينې ته کړنتوان چې خپلې غوښتنې وټاکي، ورزياتيږي.

ځکه چې په پېژندنو او پوهنو ودانه کارونه تيوريتيکي هوښيارتيا بولې. رياليټي بېرته د ،، هوښيارتياوالي،، کلمه ده، چې د غوره والي (په لږ څه ډېر لاس ته راوړل) د اقتصاديوالي او اقتصادي اصولو هم د حقولي يا اخلاقي خبروDiskursethik په لور لوريزېدى شي.

د کليمې هوښيارتيا منځپانګه په بېلابېلو ډولونو ټاکل کيږي.

د پېژندنې کلمې ته پوله لرنې د پوهېدنتوان کلمه نن د ټولو حالتونو لپاره کارول کيږي، په کومو کې چې فينومېنونه(١) ځانګړي څېړل کيږي، له لويو په بر کې نيولو ګډاړيکو را بېل شوي. په ورځنۍ ژبه کې دواړه کلمې نه کره يو له بل سره توپيريږي.

(١) پېژند: Phänomen (نوم) هغه څه چې ځان څرګندوي، احساسوي(هکپککونکې څرګندېدنې):

،، فزيکي، ميتيورولوجيکي، کمپيدا، ورځنۍ څرګندېدنې. پيداېښتونه او نور

فلسفي: څرګندېدونکی، احساسونکو ته ځانښودونس، ځان پېژندنې ته وړاندې کېدونکی شعورمنځپانګه. پای.

په ورځنۍ ژبه او هم د فلسفي په تاريخي کې د ، هوښيارتيا،، په نخښه کونه ډېرې پرېپوهېدنې لري، چې يو بل غوڅوي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې ګډغوڅی لري. له يوې خوا دا د پېژندنې او پېژندنګټېنې يا لاس ته راوړنې لپاره بنسټ کيږي، داسې چې دا يو سيستماتيک او يو اړوندونورشو د پوهې لپاره وړاندې کوي. په ورسره بلده توګه هوښيارتيا له پوهېدنتوان د پېژندنبداېينې يا د ډېرو بېلابېلو *کوګنيټيو(٢)* توانوالي په څېر يا ګډاغيز په څېر توپيريږي. بلې لور ته هوښيارتيا د هوښيارې کړنې په پرېپوهېدنه کارول کيږي. په دې موخه هوښيارتيا يو نورماتيو، فلسفي ايتيک (normative, philosophische Ethik) مدلل کوي، چې بل حالت ته د تګ اجازه نه ورکوي. لکه چپ قضا کې. دا به نور دلته بس کړو.

دلته خبرې نورې ايدياليزم او ماترياليسزم ته وځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وروسته به نورې دا دلته په ليکنه راغلي اړونده ليکني راوړو:

Der Verstand پوهېدنتوان

پوهېدنتوان په فلسفه کې، بډايښه ده، چې کليمې جوړې کړي او دا (ربښتيا) قضاوت سره وتړي.دا اوس د دې کليمې کارول د ايمانول کانت له لورې پراخه شوه، چې هغه دا پوهېدنتوان ډېر وخت د هوښيارتيا مخامخ ودراوه او هغه يې له احساسونې هم توپير کړ.

Vermögen (زړه يوناني *dýnamis*, δύναμις لاتين *potentia* پښتو: بډايښه)

بډايښه، توان، ديناميک د انتيک منځنۍ يا زړي کلمه ده، په ځانګړې توګه د اريستوتالس په فلسفه کې.د اريستوتالس په فلسفه کې دشی يا نوم خويونه په نخښه کوي، چې په خپل ځان کې يا يو بل څه کې د بدلونونو تاکلی ډول راوستلی شي يا کېدونکي (ممکن) کولی شي. دلته خبره په دې کې ده، چې د بدلونونو له لارې، که رامنځ ته شي يا راشي، نو يو نوی څه منځ ته راځي او له دې سره يې شتون شته کيږي(له دې امله بډايښه يا څه لرنه). له دې سره يو څه رېښتونی کيږي، چې هغه د مخه يواځې توانيز – لکه د کېدونوالي په څېر – شته وو. د ارېستوتالېس د موخي سره سم د مخ ته نيول شوي (چې ګوندې بايد وشي) د کړنې او توان توپيرونه د توان بډايښه – د شته کېدلو کېدنوالی – د کړن (يوناني Substantiv پښتو: نوم) په مخامخ رېښتينوالي.

د يوه شي خوي د يوې بډايښې ځانګړتياوې په ګوته کوي، چې دنورو خويونو په توپير بنسټيز ناکتنوړ (ښه يې : ناځاروړ) وي. احساسونه ټيک د هغې (يا هغې ته) اړوند ليکل شوې اغيز رامنځ ته کېدل دي، نه پخپله د دې بډايښې شتونلرنه. له دې امله دېره سره د منلو نه وي، چې دا وی ،، بډايښه،، د ټوليزو اړيکو لپاره مساعد وي. کريتيکوال په اند دي، چې دا کلمه ټيک د لږوختنې بلل يا په نخښه- ونه ده، نه د پوره کتنې کوزال – يا لامل-اغيز- اړيکو(کوزال اړيکې وګورئ) لپاره.

Kausalität causal relationship علاقة سببية ، رابطه علّى;لامل - اړيکه
کوزاليتي د لامل او اغيز په منځ کې اړيکې دي. هغه د پيښو او حالتونو پسې راتلنې په ګوته کوي، چې يو بل سره اړوندوالی لري. له دې پسې A يوه لامل دی د اغيز B لپاره، که B له A .

Wann ist eine Handlung kausal?

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو بوختوالی یا کړنه کله کوزال یا لامل-اغیز ناکه ده؟

یو بوختوالی کوزال دی، چې له هغې پرته فکرکړنه نه شي کېدی، بې له دې چې څرګند یا لیدوړه بریا په کې نه وي. دا بریا ابجکتیو ګڼلوړ ده، که دې کړنې یا بوختیا یو حقوقي نامنلوړ خطر منځ ته راوړی وي.

Kausalzusammenhang (نوم: لامل-اغیز- اړیکي):

په ځانګړې توګه فیلوسوفي سم اند

د پېښنو په لامل او اغیز ودانو اړیکو په اصول یا لارو .

،، د دې پېښنو په منځ کې یو لامل اغیزمن اړیکه شتون لري یا شته دی،،.

د لامل-اغیز- اړیکې څه شی دی؟

که د دوه نخښنو په منځ کې یوه د لامل او اغیز په منځ کې یوه اړیکه شتون ولري، نو سړی د له کوزالیټي (لامل-اغیز-اړیکو) غږیږي. Korrelationen کړی شي په لامل-اغیز- اړیکو ته یوه لار وي. که څوک یو څه ډېر سکوي(پیژندنخښه X)، یو جګ ریزک لري چې د سږو سرطان (پیژندنخښه Y) باندې ناروغه شي.

Korrelation : یو کوریلاشن یوه شننه ده خو د لامل-اغیز-اړیکه په یوه یا بله لور، داپه دې پرېپوهېدنه چې له یوه توانمنې اړیکې لاسته نه راځي، چې یواځنی لامل-اغیز-اړیکې شته.

بېلګه: له حقیقته، چې په ووړې کې د خوراک یخخرڅلاو ډېر وي، لمرسپزنه ډېره رامنځ ته کیدی شي.

Kausalität کوزالیټي په دې پرېپوهېدنه، چې د اوښتونو(Variablen) په منځ کې یو روښانه لامل-اغیز –اړیکې شته وي. په نورو ویونو کوزالیټي هلته مخ ته لرو، کله چې ته پوره پوهېږې، چې کومه اوښتونې کومه اوښتونې اغیزمنه کوي.

Gedanke فکرتوان: یو فکرتوان یا اندتوان دی، په څه چې فکر شوی یا په یو څه چې فکر کیږي، یو اند، یوه لیدلورې یا یوه پېښنه همداسې یوه کلمه یا یوه ایدې ده. فکري توان د فکر په پروسه کې یوه لاس ته راوړنه او یوه بنسټبرخه ده. فکرتوان د یوې پرېکړې، یوې کلمې یا یوه له دواړوګډوله فکرپروسې بنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېژندنې Erkenntnis کلمې لپاره یو یووالیز پېژند شتون نه لري. په لومړۍ نږدېونه کې سرې کړی شي پېژندنه د یوه د تجربو یا کتنې له لارې کټلې پوهې پروسې په څېر و ښوول شي یا په نخښه دي.

فکرکونه Denken

له فکرکونې څخه تولې (سایکولوژیکي) تېرې یوځایکونې، چې له دننۍ کړنې د خیال، یادونو او کلمو د یوې پېژندنې جوړونې یا بنه ورکونې هڅې کوي، پوهېږو. په دې کې ډېر یواځې د فکرکونې پایټکې شعوري کیږي، نه فکرپروسه، چې له هغې منځ ته راځي.

فکرکونه په تولیزه توګه له احساسونې او خیال کونې توپیرېږي. دا په قانون یا لار له دې سره مدلل کیږي، چې احساس یا درکونه او خیال ناپوهېدنیز دي، مګر فکرکونه پوهېدنیزه یا پرېپوهېدنیزه ده یا propositional را اخستل کیږي. فکرکونه کېدی شي په تصادف ولاړه وي، توکلي د احساساتو، حالتونو موخه یېزو ویېنو (افادو) یا کسانو څخه منځ ته راغلې وي یا ذهنی-جوړختیز ودیز شوی وي.

اوتومات فکرکونه، چې بېشعوره، بې له نیته، په خوښه او بې له ستونځو څخه مخ ته ځي، خو کېدی شي له کنترولي فکرکونې توپیر شي، چې شعوري، قصدن، په خوښه او پراخ دی. په ورځنۍ ژبه کې فکرکونه هم په کړونې بنه: ،، زه فکر کوم،، او هم په، درککونې بنې: ،، زه یو فکر یو اند یو خیال لرم،،. Daniel Kahneman دانیل کانېمن هم یو،، سیستم ۱ ،، ، چې اوتومات او چټک کار کوي توپیروي ، له ،، سیستم ۲ ،، څخه کوم چې هغه ستونځو ډک خوی کارنده ، پاوړتیا غواړي، په ګوته کوي. د دویم سیستم بوختیا ډېر له دې ، بنستیزوالی، ټاکنخپلواکوال او فکر راټولونې سره ګډیږي. دا موضوع به نوره دلته راوتړم. دا چې فکر کونه څنګه پېښیږي یا منځ ته راځي، د بېلا بېلو دسڅپلینونو د کشفولو اله ده. موږ یې نور نه څېړو.

د ویېنې (افادې) Proposition (یوه وړه غونډله یا جمله، چې رېښتیا ارزښت یې ښونوڼ وي) سره سرې په ژبپوهنه، تیک یې ویل په ژبپوهنې سیمانتیک کې، منځپانګه، چې د هغې سره یوه غونډله ویل کیږي، په نخښه کوي.

پروپوزېشن د غوره خویونو په څېر لري، چې هغه یو رېښتیاارزښت غوره کوي، داپه دې پرېپوهېدنه، چې دا غونډله رېښتیا یا نارېښتیا کېدی شي.

(۲) ګوګنیتیو kognitiv

Was sind die kognitiven Fähigkeiten?

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوګنيتيوه توانمندي شی دی؟

له کوګنيتيو څخه ټولې د روحي احساسونو او فکرکونو پروسو ته کېدنې پوهېدل کيږي. د انسان کوګنيتيو توانمندي کړی شي د چاپېريال څخه اورېدنخښې احساس کړي او هغه په کار واچوي – کوګنيځيون يا کګنېشن تل او هرچېرته ميندلکېدی شي.

Was ist eine kognitive Leistung?

کوګنيتيوه توانمندي څه شی دی؟

د کوګنيتيو قدرت توانمندي لپاره لاندې نخښې غوره دي: احساسونه، پاملرنه، فکرکونتوان، زدکړې توانستونخوبې توانوالی، بدلېدنتوان او نور.

Was sind nicht kognitive Fähigkeiten?

نه کوکنيتيوې توانمنيديوالی څهشی دی؟

پېژند: نه کوګنيتيو توانمنديو پورې اخلاقی توان، سختسري، ټيم- يا ګډکار، سوسيالبوختياوې، ځان په کاراچونه اړه لري.

دا د نور په څنګ کې د ځغاستو له لارې هم ښهکېدی شي او هغه ويل شوي څه پهکار اچول، يو څه بيا بيا کونه او د دې لپاره نور سپورتونه او نور او هغه کړنې، چې ماغذه په کار اچوي. پوهان ميندلې، چې بدنبوختيا نه ځانله فزيکي ګټهلري، دا د مغز روزنه هم پياوړې کوي.

Was gehört zu den kognitiven Fähigkeiten?

“**Kognition**„ پېژندنتوان (؟) پورې کوم توانوالي اړه لري؟

دا “**Kognition**„ کلمه(پښتو يې: پېژندنه، پوهېدنه vom lateinischen cognitio für “Erkenntnis„) د پروسې او جوړښتونو يوه له ډېرو کلمو جوړه کلمه ده، چې د معلوماتو را نيولو د په کاراچولو او سپما کولو پورې اړه لري. په دې پورې د نورو په څنګ کې احساسونه، پاموړوالی، فکري ياد، ژبه، فکر کونه او ستونځوبې همداسې ايتېلېګنت (پيداېښتي هوښيارتيا (هوښيارتياتوان) يا ذکاوت) ګڼل کيږي.

څلورم: پېژندنه Erkenntnis

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندونه، چې د اغیزو او تجربو په کار اچولو له لارې لاس ته راغلي وي

،، یوه تاریخي، باوري شوې پېژندنه،، چې پېژندنه، د پېژندنې توان(د فلسفي پوښتنو له لارې) ،، د پېژندنې پولې سره ټکر شي،،

Wie funktioniert Erkenntnis?

پېژندنه څنګه کار کوي؟

پېژندنه تل د یوه پېژندلکېدونکي سبجکت او یوه پېژندل شوي (ابجکت) اړیکې خوندي لري. پېژندنه کړی شي همداسې په یوه شیحالت همداسې لکه یوې پروسې اړیکې ونیسي. پوهېدلو ته به پېژندنه شي، که پېژندنه د پېژندنې سبجکت خپلواک باوري وي.

Wie kann ein Erkenntnisgewinn erzielt werden?

سرې څنګه پېژندنګټنه لاس ته راړلی شي؟

پېژند: یو فینومین یا یو شی وټاکی. وشنی. یو شی یا فېنومېن د خپلو خویونو له مخې لیکنیز روښانه کړئ.

ولیدیر Validieren. یوه تېزې یا هیوپوتینېزې ومنی/رد کړئ. تشخیص کول.

Wie gelangt man zur Erkenntnis?

سړی څنګه پېژندنو ته لاسرسی پیداکوي؟

راشنلستان(په هوښیارتیا ودان کسان)، د بېلګې په توګه Descartes, Spinoza او Leibniz غوښتنې لرلې، چې پېژندنه له سوچه فکر یا اند څخه کېدونکې ده. انسان تحربو ته اړ نه دی، چې د هغې پېژندنه له نړۍ او هغې سم اندیز جوړښت څخه ولري. ... لومړی (sinnliche حسي) تجربو له لارې پېژندنه راپیداکیږي یا لاس ته راځي.

Was sind Quellen der Erkenntnis?

د پېژندنې سرچینې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما په اند يې سرچينې هوښيارتياوې(Rationalismus)، تجربې (Empirismus) او وړاندې شوي کريتيځيزم (Kritizismus) دي. دا درې بنسټيز اندونه موږ ته د پېژندنو پولو پسې پوښتنې هم ځوابوي.

Was ist Erkenntnisleitendes Interesse?

پېژندلارښوديزه مينه څه شی دی؟

پېژندلارښوديزه مينه په ټوليزه زبکارونه کې نيت په ګوته يا ښنه کوي يا بولي، لکه د يوه ټول پېژندلارچې د يوې څېړنمخ ته لرل يا نورو څېړنو، هم په لارښوديزو پوښتنکونو پلي کوي.

Was bedeutet Erkenntnisgewinnung?

پېژندنګټنه څه پرېپوهېدنه لري؟

پېژندنګټنه د پيداښتي روزنو يوه توکيزه برخه ده: د پوهنيز فکر – او کارډول څخه کار اخستو سره کړی شي دا زدکړی په دې کې ملاتړ شي، چې پيداښتپوهنيزو پېژندنو باندې وپوهېږو، ، د لرلو پوهو سره په خوزښت راولو او دا مخ ته لرلی پيداښت.

Was ist der Forschungsgegenstand?

کشفون اله څه شی دی؟

د کشفون الې لاندې سړی ټيک پېژندل شوي موضوع يا فينومېن پوهيږي، چې په يوهپوهنيز کار يا ليکنه کې بايد وڅېړل شي. هغه ستا د درسلوستلو په رېښنه لور ودان دی او د روښاونپوښتنو لپاره وتونټکی دی.

Was versteht man unter Selbsterkenntnis?

سړی د ځانپېژندني لاندې څه پوهيږي؟

ځانپېژندنه د يوه کس د خپل ځان په هکله يوه پېژندنه.

Was kann ich wissen Erkenntnistheorie?

زه په څه کړی شم و پوهېږم پېژندتيوري؟

پېژندتيوري يوه فلسفي بنسټلور ده، چې د کانت څلور پوښتنو څخه ،، زه څه کړی شم پوه شم؟،، پسې ځي. نو هغه د لارو پوښتنه کوي، په کومو چې رښتياينه پېژندل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Wann Erkenntnis und Beschluss?

پرېکړې او پېژندل کله؟
په قضا کې : پېژندنه او پرېکړه
که شکايتونه او دعوا رد شوي نه وي يا نه وي درول شوي، نو قضا حقوقي شيان د پېژندنې له لارې سرته رسوي. پېژندنې د جمهوريت په نامه اعلانوي او پای ته رسوي.

Wie gelangt man zu Wissen?

څنګه پوهې ته لاسرسی لرو؟

د دې لپاره چې يو څه په يو څه وپوهېږو، نو بايد سړی دا څه له يو بل څه څخه توپير کړی شي. سړی بايد داوپېژني. که سړی يو څه پېژني، نو هغې ته خويونه ليکي، ځکه چې خويونه هغه څه دي، چې سړی يو څه له نور څخه توپيروي يا بېلوي.

Ist Erkenntnis eine Abbildung der Außenwelt?

ايا پېژندنه د دباندنۍ نړۍ يوه څېرونه يا څېره ده ؟
د درې پرخېدونو(يابعدونو) احساسونې توان په څنګ کې به د دېرې پراخېدونې يا بعدي احساسونې توان هم د اند وړ وی، خو دا دمون هوښيارتيا له لارې ريښتونی کېدی نه شي.
له دې امله پېژندنه نه هرومرويېز د دباني نړي څېرونه ده، ځکه چې موږ د هوښارتيا د راتنګېدنې بنديان يو.

Was bringt Selbsterkenntnis?

ځانپېژندنه څه ګټه لري؟

ځانپېژندنه له تا سره مرسته کوي، چې ته پخپله پوه شې، که کله پوه شې، چې تا په دننه کې دې ته څه رابولي او هڅوي ، ته به له ځان سره به ځان پخپله پام وکړې، ته به د خپلو احساساتو، کړنو لپاره روښانونه ولرې او داسې به دننۍ ارامتيا او ... وګټې.

Wann weiß man etwas?

سړی کله څه پوهيږي؟

سړی لومړی هلته کړی شي وپوهيږي، چې په همهغه اړونده اند وي: غونډله،، زه پوهېږم، چې باران وريږي، خو زه په دې اند نه يم، چې باران وريږي.،، دابه يو ځانيز (د (خپل) ځان سره) مخامخوالی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای پامور:

یو څو لیکني مې د سم اند ولیکلې، ښې لوستل شوي.دا چې ځنې لیکنې اوږدې دي، نو کله، کله مې له توانه ووزي. اوس مې نیت کړی، چې ځنې د فلسفې او همداسې د منطق یا سم اند کلیمې د پېژند سره ګرانو لوستونکو ته وړاندې کړم. د دې لیکنو سره دموږ هیوادوال، ځکه بلد نه دي، چې عربي یا دري دي او باور وکړئ، چې ډېر درانه دي، زه یې د شمېرپوهنې کتابونو، د شمېرپوهنې سم اند کې د نورو استادانو لیکنې ګورم، ما خو دا روښانه کړې، چې په پښتو هم لیکلکېدی شي، دا غواړم، دا ټولیز سم اند غواړم په پښتو وازمایم. د داسې ویونو او شننو رانیول پخپله خته کې پوره ستونځمن دي او بیا یې له نورو ژبو رانیول.

داسې له ډکشنریو رانیول شوي:

و ماته د ن ج څخه دوه ډوله ډکشنرۍ په لاس راغلې، یوه کې یې د بېلګې په توګه الماني هر وی یو وار او په بله کې څو واره په انګرېزي ژباړل شوي، چې پوره ستونځې زېږوي او دا اوس به یې روښانه کړو.

لومړی:هر الماني وی په یوه انګرېزي ا نور ویونواړول شوی:: Vernunft، انګرېزي: reason، عربي پښتو او درې یې: السبب ، دلیل

دویم: هر وی په درې وینو روښانه شوی.

Vernunft،، sanity، rationality، reason

۱ - انګرېزي: reason ، الماني: Grund ، عربي: السبب، فارسي: دلیل، پښتو: دلیل

۲ -انګرېزي: sanity ، الماني: Vernunft ، عربي: الصحة العقلية، دری: عقل ، پښتو: سالمیت(ما (لیکونکي) هوښیارتیا بللې)

۳ - انګرېزي: rationality ، الماني: Rationalität،عربي: العقلانية، فارسي: منطق، پښتو: سم اندیزي

د دې لپاره چې په پوهنیزو نومونو او وییونو ښه وپوهېږو، باید د یو څو ژبو، داپه دې پرېپوهېدنه، چې هرو مرو عربي او فارسي په ې خوندي راځي او په پرمختتلو ژبو.

پنځم: پایونلاس ته راوړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته راوړنه (لاتين inferre ،،،ورننباسل،، ، لاس ته راوړنه انګرېزيinference)

Schlussfolgern, Folgerung, Inferenz

يا خونديونه (لاتين conclusio ،، لاس ته راوړنه)،، او پسي راتله يا لاس ته راوړنه په سم اند کې د ډېرو يو بل سره نږدې يا تنګو خپلوانو شي حالتونو اړيکې دي:

- پای لاس ته راوړنه په لومړي سر کې يو ژبنی جوړښت دی، چې له يوې خوا له يوې لړی رښتياولي توامندو ويناو، د Prämissen يا نيونو (د بېلګې په توګه اکسيومونه(تل رښتيا ويناوې) يا پوهنيزه هيوپوتېزو)، او يوې پسي وينا بلې لور ته، خونديونو، جوړه ده. داسې جوړښتونه (سم انديزې) پايوني يا ښونبنسټ (د ښوني لاملون) هم بلل کيږي. په پښتو کې پايونې او خونديونې منځ کې تل ډېر له دې ويونو سره پيلېږي: له دې امله، ځکه چې، داسې چې، يا د دې په بنسټ.

سړی دلته د سم او نا سم لاس ته راوړنو په منځکې توپيروي (لاندې دې هم وکتلشي) . داسې توپيروني په سماند کې د زړې په پرېپوهېدنو ده، سړی کړی شي سماند له ټيک سمو لاس ته راوړنو پوهنو څخه وبولې.

- په دويمه موخه د پای لاس ته راوړنې په توګه دا يوه د ياد ژبني جوړښت، داسې په نامه د سمې پايونې برخه وبولو. د دې لپاره سينونوم يا ورته پايونه يا پايغونډله هم دي. په رېتوريک Rhetorik (د خبرو هنر) پايونه په تولـه کې د خبرو پايونې لپاره هم کارول کيږي.

- دريمه پايونلاس ته راوړنه د پسېفکرکوني لاس ته راوړنې په څېر هم بلل کيږي، نو (ډېرپل په پل) له لاس ته راوړنو يا د يوې ښووني سرته رسول. دا لاس ته راوړنې کېدی شي بې له د مخه پرې فکرکوني کلتوري، ټوليز او ديني تکيه بنسټنيونو څخه هم لاس ته راوړلشي.

په اېنفورماتيک او ستاتيستيک کې پايونلاس ته راړنو ته اېنفرنځ *inference* وايي، په ځانګړې توګه اېنفورماتيک کې. چې اوتوماتي کوي، داپه دې پرېپوهېدنه، چې له کمپيوتر ملاتړ کيږې او د اېنفرنځ ماشين له لارې راوېستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم اندیزه پایونه د لاس ته راوړنې غشي => سره په نخښنه کیږي.

منځپانګې خوندیونه

۱ – د سم اندیزې پایونې ډولونه.

۱.۱ – بېلګې

۲ – د یوه پایلاس ته راوړنې سموالی

۱ . ۱ – لومړې نږدېوالی

۲ . ۲ – تیکاو

۲ .۳ – په فورمال لوجیک کې یې سموالی

۳ – پایلاس ته راوړنه

۴ – دا هم وګورئ؟

د سم اندیزې پایونلاس ته راوړنه

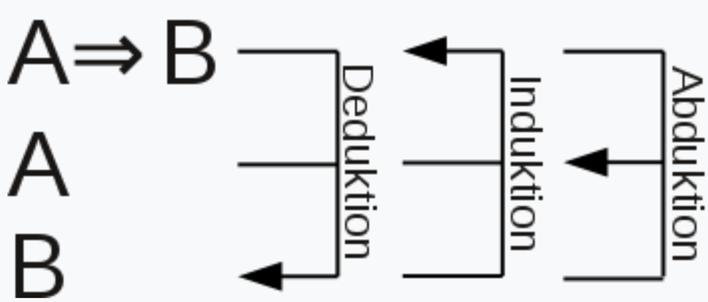

ساده کتنه: A=>B (لوستل: له A څخه B لاس ته راځي) لار (قاعده) ده ، A شرط او B نتیجه

لوستل له A څخه B لاس ته راځي یا که A باور ولري، نو B باور لري. یا لنډ: که A ، نو B.

د سم ادیز ې پایونې درې ډولونه سره توپیروو:
Induktion, Deduktionاو Abduktion .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ويناسم انديز همداسې سيلوګيزيsyllogistischer (نړدې: ښونښسټ، دليل، خو دا يو اوږدې سم انديزې خبرې دي) کتنډولونو کې د يوې ټوليزې لارې اړيکو دا درې بېلابېل حالتونه څېړل کيږي، د يوه يا ډېرو حالتونو، او د دې حالت Subsumtion (چې يوه کلمه د بلې کليمې لاندې ترتيبيږي يا ورزياتيږي) د قانون يا لار لاندې کره کول. د دې پاويونډولونه په دې کې سره توپيريږي، چې له دې درې توکو څخه يو يې د نيونې رول لوبوي او کوم يو يې د لاس ته راوړنې يا نتيجې رول.

په ورځني سيلوکيستيک کې دا درې غونډلې تل د يوې پورته – يا د مخه کليمې يوې منځ کې کليمې او يوې او يوې د دوې لاندې يا برخکليمې دي. د دې روښانونه د يوه Kausalität په موخه د يوه قانون يا لارې په څېر داسې څه ستونځمنه ده.

- Deduktion ډيډکشن د قانون يا لار او سبزومشن پرحالت باندې يوه پايونه ده
- Induktion د (ډېرو) حالتونو او سبزومشن د منځنۍ کليمې لاندې پر توليز لار يا قانون باندې پايونه ده.
- Abduktion د قانون يوه حالت سبزومشن پايونه ده.

له دې يواځې ابدکشن سم انديز اړ دی، اينډکشن او ابدکشنونه ډېر وخت يواځنۍ لاس ته راوړنه نه لري او کړی شي،، نړدې،، وي، هغوي دا کرکتريستيک (خويوالی) نه لري، چې د نيونې له رښتياوالي ډاډه د نتيجې يا لاس ته راوړنې پاويونه وکړی شي. ابدکشن ته دا هم ورزياتيږی، چې سملاسي پوښتنه، چې کومه لار سړی د دوېمې نيونې لپاره ټاکي، چې د دې پايونتګلار ځانګړی توان انځوروي، په دې ترڅ کې چې ايدکشن لپاره دا غوره ده، ويوهېږو، چې په کومو خويونو(لاندې يا پسې کلېمه) سړی توليزه – يا عمومي کولی شي او ايا دا ټوليزه شوې لار د دواړو دې منځنۍکليمې او پورته يا د سر کلميمې منځ کې موخه وره خونديونه ورکوي.

داسې دا لاندې راوړې بېلګې د يوه ،، بريالي،، اينډکشن لپاره غوره دي، چې سړی نيسي، داسې چې يو موټر د يوه موټر په څېر د ټاکلو قوانينو يا لارو او د دندو ميکانيزم لاندې دی، او دا نه د يوه ټاکلي مودل لپاره باوري دي. دا ټوليز قوانين د بېلګو حالتونو کې يواځې همغو شرايطو لاندې (ceteris paribus) باوري دي.

بېلګې:

که سړی په موټر کې په ودرونيBremse پينه کيږدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلنه ورو کيږي

د دې موټر ودرونې باندې پښه کښېښنول کيږي.

دېدکشن   دا موټر خپل تګ ورو کوي

دا موټر خپل تګ ورو کوي.

د دې موټر د درونی کښېکارل کيږي

ایندکشن   که د یوه موټر درونی کښېکارل شي،

تګ ورو کيږي

دا موټر خپل تګ ورو کوي.

که څوک د موټر درونې کېکارې، موټر ورو کيږي

ابدکشن   د موټر درونې به کښېکارل شوی وي

د یوې پایلاس ته راوړنې سموالی:

د وینا a او b او هرې له دې لاس ته راغلو ویناو i او o په منځ کې مخامخوالی. د یوې سم اندیزې څلورۍ په څېره کې

Konträr مخامخ. یو بل ته مخامخ ځای په ځای شوي، یو بل سره ناهم اندیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ،،موږ په دې ټکي کې سره هم اندیز نه یو یا سره مخامخ اندیز یو، یا سره مخامخ یو،،. سره بېلابېل اندونه لرو.

Subkonträr : روښانه ونه یې: سبکونترېر په فورمال سم اند کې غونډلې یو له بل سره په سبکونترېرو اړیکو کې سره ځای په ځای دي، چې دواړه غونډلې په همغه وخت کې سمې یا رېښتیا، نه مګر په همغه وخت ناسم کېدی شي (څلورې، سماندیز).
د بېلګې په توګه: ټوټه هو کونیزه پرېکړه (قضاوت): یو څو **S** اېس **P** دي، او ټوټه ایز ردونپرېکړه (قضاوت) یو څو **S** په پرېکړه کې **P** نه دي((ځنې کسان سپینپوستي دي، ځنې نه)

Konträr, subkonträr, konzradiktorisch, subaltern

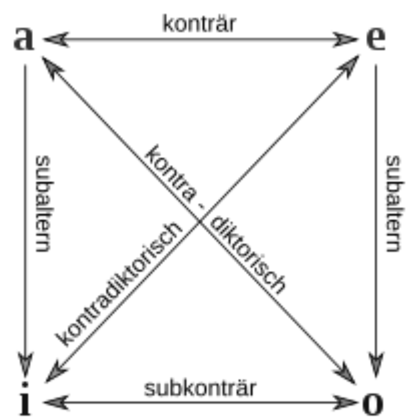

کوتنرادېکتوري(خویویي: پخپله ردونکې) Das kontradiktorischپه دې پرېپوهېدنه چې ،، ځانرودونه یا د ځان مخامخ،، او کېدی شي په بېلابېلو موضوعاتو وکارول شي ..... ځانردونې وېناوې(کوتنرادېکشنونه هم) په سم اند کې وېناوې دي، چې دا په خپله دننه کې مخامخوالي کې پخپله ناسمي دي. د وینا وینا ځانګړې برخې یو بل ردوي. زه روغ او ناروغ یم.

هغه د موږ د کلي خلک هم وایي، چې : ښه یم، خو ښه هم نه یم.

Subalternität (د ټیټ نظیم، د ټیټې درجې) په کم ارزښت کتنه، ورته کښته کتنه ، ناخپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ نړدېونه

په لومړۍ نړدېونه کې سرې کړی شي ووايي، چې يوه پايلاس ته راوړنه سمه يا باوري ده، که دا ناشوني وي، چې نيونه دي رښتيا وي، خو لاس ته راوړنه يې ناسمه ده کلکه يې فرموليکول: له رښتيا تيک رښتيالاس ته راځي.

يوه بېلګه:

- نيونه: ،، ټول انسانان ننګرهاريان دي،،. ،،سوکراتس يو انسان دی،،

- لاس ته راوړنه: ،، سوکراتس د ننګرهار دی،،

په ځرګنده توګه دلته يوه نيونه ناسمه ده، لکه څنګه يې چې لاس ته راوړنه. بيا هم د يوې پايونې رښتياوالی په حقيقت کې د نيونې په رښتيا والي پورې نه دی تړلی، پورته پايونه باوري ده، ځکه چې، که نيونه رښتيا وی، لاس ته راوړنه به هم رښتيا وی.(که په حقيقت کې ټول انسانان د ننګرهار وی، نو سوکراتېس به هم د ننګرهار وی، ځکه چې هغه يو انسان دی.) نو د يوه باوري پايونې نيونه هم رښتيا ده، ځکه چې پايونلاس ته راوړنه هم رښتياده. که لږ تر لږه يوه نيونه ناسمه وي، نو کېدی شي پايلاسته راوړنه رښتيا او هم نارښتيا وي. يوه بېلګه د يوه پايلاس ته راوړنې لپاره، چې له يوې ناسمې نيونې او يوې سمې پايلاس ته راوړنې سره به وی:

- ،،ټول انسانان يونانيان دي،، ، ،، سوکراتس يو انسان دی،،

- پای لاس ته راوړنه: ،، سوکراتېس د يونان دی،،.

د دې دلته انځورشوې کليمې سره د ساده پوهېدنوالي،، له رښتيا تيک رښتيا لاس ته راځي،، کېدی شي د توپيرېدونکو شننو لپاره ځای ولري.

سره د ساده والي کېدی شي دلته انځور شوې پای لاس ته راوړنې ،، له رښتيا تيک رښتيالاس ته راځي،، د توپيرېدونکو شننو لپاره ځای وي. د توپيرېدونکو ښونبنسټونو همداسې د بنسټېښوونو توپيرېدونکي ډولونه له دې سره احساسي او هم فلسفي نايواندوالی و باوريوالي ته رامنځ ته شي. بېلګه دې ډېل نه والی (پايونه له ،، نه نه وريږي،، څخه و ،، وريږي،، ته) وي او پايونه د يوه ټول- په يوه شتونوينا (پايونه له ،، ټول چرګان سره دي،، په ،، سره چرګان شته،،) بلل کيږي، چې دوي د يوې سمې وينا د کليمو پوهنتوان ،،نه،، او ،، ټول،، باوري يا د نه باوري په توګه راوړل کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوره روښانونه Präzisierung

سړی کړی شي د سموالي کلمه داسې نوره هم روښانه (د ځانګړنو سره) وڅېړي، که سړی د سم اندیزو او ناسم اندیزو ویینو په منځ کې توپیر وکړي. سم اندیزې ویینې یا افادې ویناتړنې (Junktoren) دي لکه ،، او،، ، ،، یا ،، او ،، نه ،، ، له کومو یا هغو سره چې یوه یا ډېرې ویناوې سره یوې نوې وینا ته تړل کیږي، همداسې کوانتورونه Quantoren یا د شومره والي ښونې لکه ،، د ټولو لپاره،، ، ، ،، ټول،، ، ،، هر (داسې په نامه ټولکوانتورونه) او ،، د ځنو لپاره،، ، ،، یو څو،، ، ،، شته یا شتون لري،،) داسې په نامه شتونکوانتورونهExistenzquantoren ، بل ډول ویینې ناسم اندیزې بلل کیږي. یو ښونبنسټ یا دلیل یا لامل باوري دی، که دیوه یا ډېرو ناسم اندیزو ویینو کې داسې ځای په ځای کونه راشي، په کومو کې چې نیونې رښتیادي، او لاس ته راوړنه رښتیاکوي(پوره کوي). که په پورته ناسم اندیزه ویینه ،، ننګرار،، په ځای ،،مړه کېدونکی،، (مرګونی او بل ډول نه راځي،،؟،،) او د ،، انسان ،، په ځای ،، یونانی ،، کېږدو، نو لاس ته راوړونه په یې وي:

- نیونه: ،، ټول یونانیان مړه کېدونکي دي،، ، ،، سوکراتېس یونانی دی،،

- سوکراتېس مړکېدونکی دی،،.

دلته د واړه نیونې رښتیا دي، په همداسې لکه پایلاسته راوړنه. کړنیز یا د کړنو له مخې په دې حالت کې د ځای په ځای کونو ناسم اندیزې ویینې نه شي کېدی، چې دواړه نیونې رښتیاوي، لاس ته راوړنه دې یې نارښتیا وي. له دې یو ازماېښت هم راکوي، چې د یوه پایلاسته راوړنې ناباوریوالی وښایو: د یوې ناسم اندیزې کلیمې بدلون ورکړه، کومه چې نیونه رښتیا کوي، خو لاس ته راوړنه ناسمه. د دې لپاره د بېلګې په توګه رواړل کیږي نا باوري ښوونبنسټ یا ښونه:

- نیونه: ،،ځنې ننګرهاریان شینواري دي،، ، ،، ځنې نګرهاریان مومند دي،،

لاس ته راوړنه: ،،ځنې شینواري مومند دي،،

دلته دواړه نیونې سمې، خو پای لاس ته راوړنه ناسمه ده.

په فورمال سم اند کې ټیکوالی Korrektheit in der formalen Logik

د یوې پایلاس ته راوړنې ټیکوالي په یوه نور ټیک او ټولیز کرکتریکولو فورمال سم اند هڅیږي. د پیداښنتي ژبې یو ستر پیچلوالي او ډېرګونوالی(په یوه نظم یا ترتیب کې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې ډېرۍ یو توکی د بلې ډېرۍ په ډېرو تو کو څېره یا تنظیم شي. دا دې د فنکشن یا څېرونې سره نه بدلیږي، هغه یواځنی یا یوګونی دی، دا په دې پرېږو هېدنه، چې د یوې ډېرۍ یو توکه پهبله ډېرۍ کې یواځې یوه څطره لري) له امله، چې د پیداښتي ژبې وینا وې د کره پېژند لرلې فورمال ژبې وینا باندې واوړي. په دې فورمال شیانو بیا یوې رابېلېدنوړوالییزه کلمې ته یو پېژند ورکوي، چې ډېره له یوې نخښې سره په نخښه کیږي. د دې هڅېدنهپهدې کې ده، چې ټیک هلته د دوه فورمال سیانو یو رابېلېدوړوړوالي اړیکې شتون لري، چې پیداښتې ژبنیز جوړښتونه، چې دهغو ژب-اړونه انځوروي، یو له بل لاس ته راځي یا یو له بل ورکوي.

د رابېلېدوړوالي کلمې پېژند د پایونلاس ته راوړنې له لارې او پهورکړلشوي حالت کې د امسیومونو له لارې کره کیږي او کالکیو بلل کیږي.

.پایونتلنلار:

پایونتلنلار په بېلابېلو متودونو په بېلابېلو چاپېریالونو کې کارول کیږي، د بېلګې په توګه قضا – سیلوګیزم، ناجګتیتېدونکي – یا نه مونوتون پایونه او نور

ډاکتر ماخان مېږی شینواری

اوم: ورته والي پایونه **Analogismus** oder **Analogieschluss**

(زړه یونانيἀναλογισμός analogismós)

(د سم اند اړوند)

ورته والي پایونه د دوه شیانو په منځ کې د ورته والي په بنسټ په لاندې ډول یوه پای لاس ته راوړنه ده:

A د B سره ورته والی لري (یا A و B ته ورته ده)، B د C خوي لري. (د ورته والي پایونه) نو A هم د C خوي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیان کېدی شي شته، شیان یا څرګندېدني(فینومېن) وي، ورته والی کېدی شي په نورو خویونو، پېژندنځښو، جوړښتونو، اړیکو او له دندو جوړې وي.

دا پایلاس ته راوړنه د ورته والي .(lateinisch *ratiocinatio per analogiam*) له لارې په نخښه کېدی - یا بلل کېدی شي. ورته والي پایوني ډېر وخت له ښونتوانمندې ورکول کیږي یا ښه یې په توانمندئ ورته قانع کیږي (خو دا شرطي ورکړل شوي) او دا بیا د ورته والي ښوونه بلل کیږي.

ورته والي پایونو دا توپیرېدنه د دوه بنسټیزو ډولونو د جوړښتیز او دندیزو په منځ کې ورکول کیږي.

منځپانګه

۱-- تاریخ

۱ . ۱ – انتیک تر شولاستیک پورې

۱ . ۲ -   ورته والي پایوني د شولاستیک له مخې

۲ – تیوري

۳ – کارونه

۳ . ۱ - د پردي یا بل په ساپوهنې باندې پایونه

۳ . ۲ اتوم مودل

۳ . ۳ - پریودسیستم یا دوریي جدول

۴ – دا هم وګورئ

۵ – برېښناپاڼو لینکونه

۶ – یوګونې ښوونې

و ۱ – ته Geschichte تاریخ

۱ . ۱ – **Antike bis zur Scholastik** له اتیک تر شولاستیک پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته والی د پارادیګما *paradeigma* په څېر ان د ارېستوتالس Aristotelesسره پیداکېده(په: لومړی شننه). Theophrast دا پایونتلنلار د هیوپوتېتیکي نیونو په بنسټ پایونه وبلله. اپیکوریر Epikureer دا تلنلار له څرګندېدنو څخه و ناپېژاندو یا ناڅرګندو ته د یوې الي په څېر راوړه یا په نخښه کړه یا وبلله.

د شولاستیک په تیولوژي پوهنه کې دا تلنلار د تیولوژي اړتیاو ځانګړی ارزښتونه، په توله کې مثبت وینا د لوی ښتن د داسي په نامه د شتون ورته والی باندې فکرکوني له لاري.

د ښونپوهني له مخې ورته والي Analogieschlüsse nach der Scholastik پایونه

په دې ترڅ کې چې David Hume ورته والي باوني احتمالوالي پایونو ته ورګڼي، Wilhelm Wundt دا سوبسمڅیون پایونوSubsumtionsschlüssen (چې یوه کلمه د بلې کلمې لاندې ترتیبیږي) پورې تنظیموي.

Theorie تیوري

ورته والی په پوره غورکوني سره ښونه نه ده – هغه د یوه کره نه پوره څرګند یا معلوم سیستم برخه ده د یوې ورته مګر پوره معلومې پېژندني څخه. هغه له دې امله یوه اله ده و هیوپوتېزجوړوني ته او ،، یواځې heuristischen د میدندني یا میندنیز ارزښت لري،،.

ورته والی کېدی شي تیک هلته یوه ښوونه وي، که دواړه سیستمونه، یعني څېره کېدونکی او څېره شوی یو له بل سره isomorph له همغه جوړښت یا بڼي وي، لږ تر لږه په اړونده برخورشوګانو کې، د هغه لپاره، چې ښوونه سرته رسول کیږي او تر هغې چې وړنلار (یو څه چې له څېروونکې و څېرې ته وړکیږي) په پام کې نیول شوې وي.

Anwendungsfälle

Schluss auf das fremdpsychische Bewusstsein پر پردي ساه پوهنیز شعور باندې پایونه یو مشهوره ورته ولي پایونه په شعور تکیه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- زه په خپل دننه کې احساسوم، چې دا څهپرېپوهېدنهده، چې شعور لرم

-- زه د ځان او د نورو انسانانو په منځ کې (د بېلګې په توه د ځاننیوني یا حالت) ورته والی درک کوم.

-- ټول انسانان په دې هکله سره ورته دي.

-- له دې پوهېدی شم یا پایله لرودی شم، چې ټول انسانان یو شعور لري.

-- دا چې ټول انسانان داسې شعور لري، لکه زه، نو دوي به له دې امله ورته احساس ولري لکه زه.

-- له دې لاس ته راځي: چې څه شی د ما لپاره زورونکي یا د ناخوښۍ وي، هغه به و نور ته هم زورونکی یا د نا خوښۍ وي- یا د هوښیارۍ خبرې په څېر ویلي: ،، څه چې ته نه غواړې، چې تا سره یې څوک وکړي، نو دا د بل چا سره هم مه کوه.،،

Atommodelle اتم مودلونه

ورته والي پایونه د کمونکي – یا کمښت پایوني غوره بڼه ده او د پېژندن الو او ډېرواره غوره والی او با اهمیته کېدو له امله پوهنیزه هیوپوتېزې انځوروي. د دې لپاره تاریخي غوره بېلګه د شلمې ز ک پېړۍ د لومړي اتم مودل منځ ته راوړل وو او له دې نیوني مخ ته وړل کېدل، چې منفي بار الکترونونه په ګردی – یا هګۍ ډوله لارو د مثبت بار اتم زړي په چاپېریال یا کرد څرخي – یعني هر اتم په همغه بڼه لکه یو میکروکوزمېتیکي لمرسیستم ګڼل کېدی شي. دا نیونه د ورته والي پایونه باندې ودانه ده، چې د کولومب قانون یا لار Coulombsche Gesetz، چې توان یې ورکوي، چې بریښنایي بارونه یې په یو بل اغیزمنه کوي یا که غواړۍ اچوي، جوړښتیزه د نیو تون د راکښن قانون Newtonschen Gravitationsgesetz سره ورته ده، چې له هغې بېرته د کپلر قانون یا لار die Keplerschen Gesetze چې ستورو لارې ترې لاس ته راځي، همغږې ده یا سره سزخوري.

Periodensystem بریدي سیستم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورته والي لپاره یوه بله غوره بېلګه د توکو پریودي سیستم دی، چې په ورته پایونو ودان دی، چې د لومړي ځل لپاره د کوانتنفزیک له لارې ومنل – یا تصدیق شو.

په پورته لیکنه راغلي پوهنیزې کلمې یا ویونه، چې باید روښانه شوي وي.

Ein Paradigma فکرډول. دا ویي له یوناني منځ ته راغلی په دې پرېپوهېدنه چې: په څنګ کې، همداسې شول، پرېپوهېدل) بېلګه، نمونه یا ،، رابندول، د روښانوني مودل، ګټه لرل،، او هم ،، نړۍ لید،،. دا هم اوږده لیکنه ده، خو د پوهېدلو لپاره یې همدومره دمالپاره بس دی.

Was ist "Hypothese"? (ګومان، فکر کول، المضاربه)

پېژند: هیوپوتېزې څه شی دی؟

په ورځنی ژبکارونه کې د ناازمایلي ګومان (یا که غواړۍ عربي المضاربه) Spekulation لپاره په نخښه کیږي یا بلل کیږي، دا د کره پوهېدنې مخامخ دی. په تجروبوي پوهنیزه موخه د رېښتیاوالي جوړښت خویونو په هکله ګومان، چې هغه ډېر یې د یوې که – نو – وینا په بڼه فرمولبندیي کیږي.

Epikureer د اپیکور ښونځي پلویان.

Epikureismus یوه ډېراغیزناک ښونځی وو، چې ډېر پلویان یې لرل.

Scholastik (له زړې یوناني *scholastikós* σχολαστικός . ،، لټ، بېکټي، بېکاره، ارام. خپله بېکار یې پوهنې ته قرباني کونکی (د سرویي په څېر ،، زدکړی،، هم،، یا څوک، لکه لغاتکتاب په څېر غږیږي او داسي لړ نیمون دا بل کس زړه بدی کوي، لکه څوک چې د ۹۹ ،۹ لپاره دی ۱۰ ووایي). لاتینیز یې د ښونځی والا یا ښونخیییز، همداسې زده کړی .) د ښونلارښوني یو فکرډول او متود دی، چې د منځنی زماني لاتینژبپوهانو له خوا ودیز شو.

په دې متود کې له یوه سم اندیزې لیکنې څخه مخ ته ځي او دا متود د اریستوتالس لخوا منځ ته د د تیوریتیکي خوزښت روښانولو له امله راغلي کړنلار، چې له نیونو راوځي. دلته غوښتنې څېړل کیږي، لکه د بېلګې په توګه، څمکه یوه ګرده کټره یا چیترو یا ټیکلی دی، چې په هغې کې یو بل په پلو او مخامخ خبرې یو په بل پسې په دلایلو منځ ته راوړل کیږي او بیا د هغې د سمون یا نه سمون په هکله پرېکړه کیږي. غوښتنې ردیږي، داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې که دا یا هغه ناسم اندیزې ویني یا د یوې کلمې ناروښانه ښول شوې لاس ته راوړنه وي، داسې چې د مخه ښول شوو رېښتیاییزو سره سر نه لګوي یا نازغمورې وي.

.

اتم: فوزي سم اند(منطق)

Fuzzylogik

Was ist Fuzzy Logic? فوزی - سم اند

فوزي-سم اند(انګرېزي: فوزي (فوزي نوم دی) = ناټیک -، رېپېدلی-، ناتېره- یا پخ سماند) یوه تیوري ده، چې په ټوله کې د انسان دپوهې انځورولو او د انسان فکرکوني څخه په کمپیوټر کې د کار کړنې لپاره ودیزه شوې.

بیا:

([انګرېزي](), ' , *fuzzy* ناټاکلی; *فوزي سم اند*, *فوزي تیوري*, پخ سم اند' همداسې, . پخه تیوري ')

فوزي یا ناتېره سم اند یوه تیوري ده، چې په نمونه پېژندنه کې و ،، د ناروښانه رانیول روښانه،، ته (ایرانی پوه دی([Zadeh]()) ودیز شو، داسې چې د ناتېره – یا پخ مودل کولو د ورځنخبریز ([umgangssprachlichen]() (colloquial) شننو په چوپړ کې وي، نن مګر په په ډېره کې کارونورشو کې، لکه په ([Regelungstechnik](), cybernetics، سایبرنتیک، السیبرانیة، د سیبرنیتیک (۱)) کې یو رول لوبوي.

(۱) انجنیریپوهنه ده، چې دماشینونو د مظم کولو تښنیک کې رول لري.

د دوه ارزښتوالي بول سم اند [Booleschen Logik]() تولیزکونو په څېر د بېلګې په توګه

اجازه ورکوي چې د یوه خوې پراخوالي - لکه داسې په نامه د هېک وېینې ،، داسې لږ،، ، ،، نرډې،، ، ،، توانمند،، یا ،، ډېر،، د پیداښتي ژبې د پرېډیکات د توانمندی یا کمزوری لپاره چمتو کوي - د اړوندوالي درجې په څېر ګڼېز(عددی) رانیسي او له دې سره ناتېزې((Fuzziness) ژبنیو وېینو شمېرپوهنیزه بڼه ورکوي.

قوزي سم اند په ناتېرو (فوزي) ډېریو(Fuzzy-Sets) ودان دی. له دې سره ډېري یاسټ لکه تراوسه د شیانو له لارې پېزند لري یا پېژند ورکړ شوی، د دې ډېری دا توکي دي (نه دي)، بلکه د دې ډېری د درجې په اړوندوالي. دا د اړوندوالي څېروني یا فنکشن له لارې، چې په دې هر توکی د هغه د درچې ګڼېز ارزښت باندې تنظیم شوی دی. داسې مخ ته وړلي نوي ډېری کاروني یا عملیې داسې د یوې نوې اړوند سم اندشمېرني پېژند ورکوي، چې د [Inferenzprozessen]() پروسو ته اجازه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ایفرنځ پروسې کومې دي؟

په پیداښتي پوهنو او همداسې په سم اند کې د انټرفرنځ دوه ډوله شته دی: Induktive اوDeduktive

ایندوکتیو – او ډېدوکتیو اېنترفبرنځ. د ایندوکتیو انترفرنځ څخه د کتلو یا لیدلو له لارې د اړوندوالو زدکړې پوهېږو، چې د هغو له مخې ټولیزې لارې یا قوانین جوړیږي.

ډېدوکتیو انفرنځ يې په مخامخ لار ځي او د ټولیزو اصولود ځانګړو ویناو را بېلدنه يې د څېړنې ده یا موضوع ده. ماشیني زدکړې هڅیږي بالاخره دا د ایندوکتیو پروسه د مصنوعي هوښیارتیا Intelligenz پروسې په ورشو کې اوتومات کړي.))

منځپانګه

۱ – تاریخي وده

۲ – فوزي-ډېرۍپوهنه(سټ - تیوري)

۳ – ناتېره ډېرۍ

۳ . ۱ – نه والی

۳ . ۲ – نه پرېښودوني – یا – تړنه(سرکټ)

۳ . ۳ – او- تړونی

۳ . ۴ – پرېښودونی-یا – تړنه

۴ . فوزي څېرونه (فنکشن)

۴ . ۱ – د یوه نا- کرښیزفوزي – څېرونه

۵ – کارونورشو

۶ – کلمو بېلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخي وده Historische Entwicklung

د ناتېره – يا پخ فوزي سم اند ته پام کونه د يونان و انتيک ته رسيږي. همغهغه وخت کې فيلوسوف Platon ومنله ياښه يې سمه ونيوه، چې د رښتيا او نارښتيا کلمو په منځ کې يوه دريمه ورشو پرته ده. دا سوچه بوچه د ده د وخت ملګري **Aristoteles** په مخامخ وه، کوم چې د شمېرپوهنې ټيکوالی(پرېځېزيون) په دې مدلل کړی وو، چې يوه وينا يا رښتيا او يا نارښتيا ده.دا د ناتېره – يا پح سم اند کلمه د **Georg Wilhelm**، **Friedrich Hegel** له خوا د ډېل منځ په نامه خوره شوې يا منځ ته راغلې وه.

د فوزي-ډېرې – تيوري، يعنې د پخې ډېرې-پوهنه، په ۱۹۶۵ ز ک کې له لطف زاده Lotfi Zadeh له خوا د کليفورنيا، برکلې پوهنتون کې وديزه شوه.

د فوزي- ډېرې – تيوري په ۱۹۸۰ ز ک کې له ټولو د مخه په جاپان کې مخ ته تګ د داسې په نامه جاپاني فوزي- څپې په نامه وکړ. د فوزي-ډېرې-تيوري د فوزي سمون يا فوزي تنظيم کونکي په څېر په صنعتي پروسو کې برياليی وکارول شو. د اويروپا ته فوزي-څپو په۱۹۹۰ ز ک راغله او بنسټيزې خبرې پرې پيل شوې.

له الماني مخکښانو څخه يې يو **Harro Kiendl** وو.

فوزي – ډېرې- تيوري Fuzzy-Set-Theorie

فوزي-ډېرې- تيوري دې له ډېرارزښتوالي تيوري څخه توپير شي، کومه چې په ۱۹۲۰ کې د پولنډي سم اند پوه له Jan Łukasiewicz خوا تشريح يا روښانه شوې. په راتنګه موخه کړی شي د فوزي سم اند د ډېر ارزښتوالي سماند په څېر وپوهېدی شي، او د هغې ډېرارزښتوالي سم اند سره نړدېوال لري، چې د هغه د رښتياوالي ارزښت لپاره د يوې سم اديزې وينا ګڼونه د يوه ريل يووالېز اينتروال **[0, 1]**(ريېلګڼونه له۰ تر ۱ پورې) کارول کيږي.

ناتېره ډېرې Unscharfe Mengen

(c) ketabton.com: The Digital Library

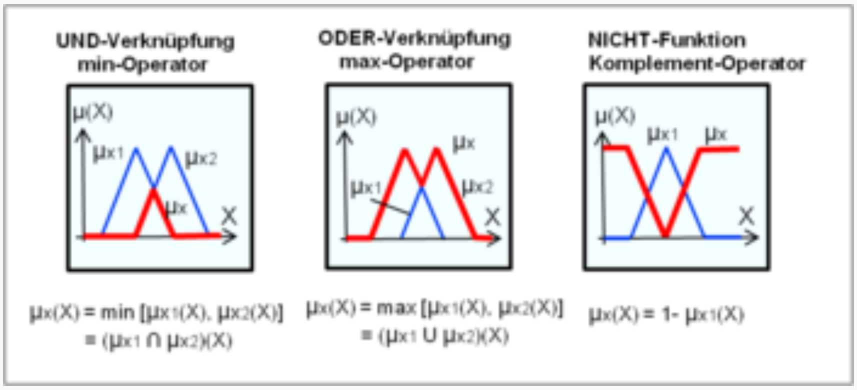

د اړونده ځېرونو(برخدېريو) د او-يا-نه کاروني

د فوزي-سم اند بنسټ داسي په نامه ناتېره دېرى (انګرېزيfuzzy sets) دي. د ورځني بلد دېرى(چي د فوزي سم اند له مخي تېره دېرى بلل کيږي)، په کومه کي چي د ورکړلشوي دېرى توکى خوندي دى او که خوندي نه دى يا د دي دېرى توکى دى او توکى نه دى. يوه فوزي دېرى د شيانو له لارې پېژند نه لري، د دي دېرى توکي دي (يا نه دي)، بلکه د دي دېرى د درجي اړوندوالي دى و دي دېرى ته.

دا د اړوندوالي ځېروني يا فنکشن $\mu_A: X \to [0,1]$ له لارې پېښيږي، چي د پېژنددېرى X يو ګڼ له ريل ارزښته موخه اينټروال [0,1] سره ترتيب يا تنظيميږي، کوم چي د اړوندوالي درجه $\mu_A(x)$ د هرتوکي x داسي پېژند ورکړ شوې ناتېره يا پخې دې A ورکوي. له دي سره هرتوکى د ناتېرې دېرې هر توکى سره، مګر هرځل بېلابېلو، د پېژند ورکوني اړوندوالي درجي يوې ټاکلي برخدېرى کيږي.

زاده د دي لپاره يوه دېرى کارونه روښانه کړه يا وويله، چي د يوې نوې سم انديزي شمېرني دېرارزښتيز فوزي سم اند مدلل او دا يي د دوه ارزښتوالى ، تولګيز سم اند د يو تولېزوالي راوړ، چي په هغي کي يي ځانګړى حالت خوندي دى

دا پر ناتېرې – يا پخې دېرى باندې کاروني يا که غوارى عمليې دي، لکه څنګه چي په تېرې دېرى پېژندوړ دي، لکه د بېلګي په توګه غوځيدېري (او UND)، تولندېرى (يا ODER) او پوره کووندېرى (نه NICHT).

د سم انديزې مودل کوني يا بنه ورکوني لپاره کارووني (UND) [Konjunktion](), (ODER) او [Disjunktion]() (NICHT) د [Negation]() [T-Norm]() او [T-Conorm]() (دا ت-نورم او ت کونورم په فوزي سم اند فنکشنونه بلل کيږي) ځېرونتولګيو يا فنکشنتولګيو څخه کار اخستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Negation نه والی (او که نهوالی او که نه-والی؟)

د فوزي سم اند نه-والیله ۱ څخه د ورکړي ارزښت کمون دی. نو

NOT(A)=1-A نه

یا: نه (A)= A– 1

نه ترې تېرېدونې – یا – ترنه (په برېښنا ترنه کې)

ورزیاتونه د هغه ستر ارزښت د ټاکنو له لارې منځ ته راځي. نو

OR(A;B)=A wenn A>B
B wenn A<=B
داسې یې لولو: د ،، یا،، ترنه: A یا B برابر A که A له Bلویه وي
B که A له B کوچنی-برابره وي

د ،، او ترنه،، یا او-ترنه(که اوترنه؟) UND-Schaltung

د دوه الماني وییونو پرېپوهېدنه په پښتو: Wenn که undاو

د ،، اوترنه د کوچني ارزښت ټاکنو له لارې منځ ته راځي. نو

AND(A;B)=A wenn A<B
B wenn A>=B
لوستل یې : A یا B برابر A که A له B کوچنی وي
برابر B که A له B لویه-برابره وي.

ترېتېرېدونکي – یا – ترنه

د بېلوني پوره کېدنو یا د ،، یا او یا ،، ترنپوره کوني لپاره کوچني دوه ارزښتونه ټاکي او د دواړو کوچنی ارزښت ټاکل کیږي. د دوه ورکړو ارزښتونو ډېر یې سړی پرلپسې عملیې د تل همغه بل ورکړي ارزښت سره اینبول کیږي. ساده: سړی دلږو اکسترېم د هغه پای مخامخ پراته اکسترېم خورا لوي- واړه ارزښتونه را اخستل کیږي. نو

XOR(A;B)=A wenn A>B und A<(1-B)
1-B wenn A>B und A>=(1-B)

(c) ketabton.com: The Digital Library

B wenn B>=A und B<(1-A)
1-A wenn B>=A und B>=(1-A)

دا XOR د ،،یا او یا،، په پرېپو هېدنه دی. لکه یا ا یا ب
د دې ،،یا او یا،، ترني لوستل: له پورته و کښته لور ته
د یا Aاو یا B برابر A که A>B وي او (A<(1-B وي
برابر 1-B که A>B او (A>=(1-B
برابر B که B>=A او(B<(1-A
برابر 1-A که B>=A او (B>=(1-A

فوزي څېرونه یا فنکشن

د یوګونو اړوندوالي څېرونو یوځاینیول د فوزيڅېروني ورکوي. یوه بېلګه یې د یوه کس د زړښت لپاره د فوزي فنکشن دی. دا کېدی شي ډېرو پرلپسې درېګوډیو (مثلثونو) جوړ وي او د دې یوګونو زړو ډلو اړوندوالي څېروني یا فنکشنونه انځوروي.

هر درېګوډی د انسانانو زړښت ډ ډېرو کلونو یوه ورشو پوښي. یوه له ۳۵ کلونو سره انسان به دا خویونه درلودی: ځوان له ارزښتوني 0,75 سره (دا لا نسبي ډېر دي) ، منځنی زړښت له ارزښتوني 0,25 سره (دا داسې لږ دی) د نور څېرونو نه. بل ډول ویلې:

د ۳۵ کالو سره سړی نږدې ډېر ځواند ی او هم داسې لږ منځنی. د فوزي څېرونه هر زړښت ارزښت یوه له دې سره کرکتري - یا ځانګړې شوی اړوند څېرونې سره تظیموي.

په ننني نړۍ کې فوزي سم اند په ډېرو الکترونیکي الو کې کارولکیږي

د فوزي سم اند په چټک ګاډو یخوونو او نور الکترونیکي الو کې لکه د ختوني یا لیفت تګ کتول کې او همداسې

په اقتصاد کې د فوزي سم اند کارونه بریالۍ ننوتنه ساتلې. د بریالیکوونو یا بریالي څومره والي (څومره والي برخه) بېلګې سره د هوښیارتیاو زیان ازماېښت د بیمو خاوندانو لپاره د بیموغولونو څخه خوندي ساتي.

د کلمې رابندونه

له فوزي سم اند سره دې د فوزي پلټنتیوري نه بدلیږي، چې په داتنبانک دېتابانک کې ناتېره پلټنه ممکنوي، د بېلګې په توګه که د یوه نوم یا د یوې کلمې ټیک لیکنډول څرګند نه وي. که د اړوندوالي ارزښتونه هم له انتروال فورمال داسې برېښي د احتمالوالي ارزښتونه، نو نا ټېره بنسټیز بل ډول دی و احتمالوالي ته. له هرڅه د مخه دې دې پام وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د فنکشنونو يا څېرونو دوه ارزښتوالی يو بل سره غوڅوي نه بايد ١ وي. دا کېدی شي برابر ١ وي، مګر له دي د پاسه يا لاندې پروت وي.

لاندې څېرې ته: د اړوندوالي څېرونو يا فنکشنونو(برخدېرى) د او – يا – نه – کاروني

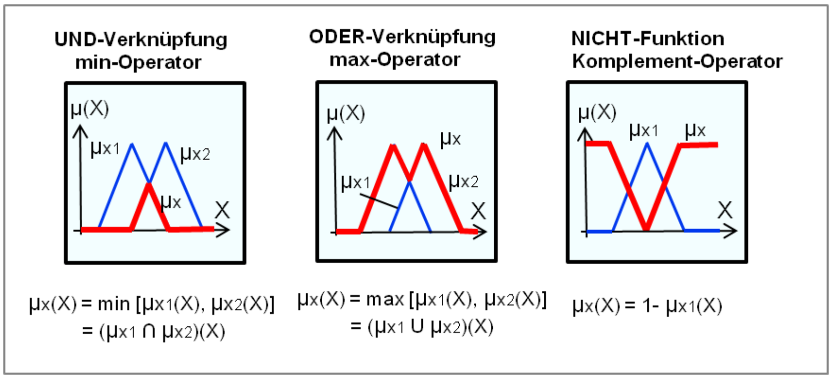

د يوې تودوخی سمولو فوزي سم اند

لادې څېره کې کتل کيږي.

له کيڼ و ښي لور ته يخ، تود(ترم)، ګرم يا جوش که اوبه وي

ترې لاندې: تودوخي درجه

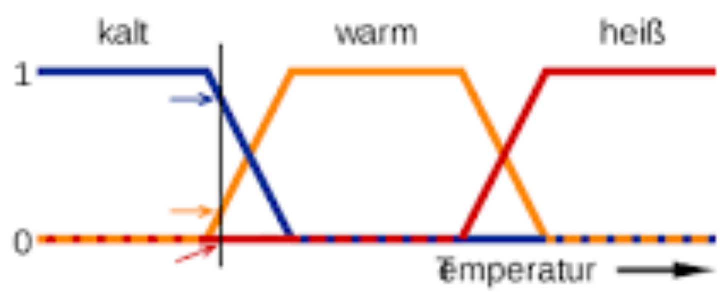

د يخوني لپار فوزي په څه پرېيو هېدنه؟

په فوزي مودوس کي يخوون الی تودوخی برخه په يخووني کي اوتومات د چاپېريال اړوند د تودوخی بدلېدنه تنظيموي

ډاکتر ماخان مېږی شينواری

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم: Mehrwertige Logik ډېر ارزښتي سم اند

او د ډېر ارزښتوالي سم اند بنسټونه

ډېرارزښتي سم اند د يوه سم امديز سيستم يوه پاسني کلمه ده، چې هغه د دوه رښتيا ارزښتوالي څخه زيات رښتياارزښتونه کاروي.

د ډېرارزښتوالي سم اند د ودې لپاره وتونتکی د پېژندتيوري پوښتنه وه، چې ايا په پرېنځيب کې له دوه ارزښتوالي د باندې سم اند منځ ته راځي. ويناوې د سم اند راتلونکې لپاره پوښتنه ان ارېستوتالس له وخته وه، چې هغه دليل راوړ، چې د يوې وينا رښتيا ارزښت لکه، ،، سهار ته به بحري جنګ وي،، چې د سبا ورځې شپې لځوا کولی شو، چې دا تر هغې وخته ناټاکلې ده او له دې امله د ښايي کېدونکي [kontingent möglich] وي، په ځبر بايد پام ورته وشي.

لومړي په اوسنۍ يا مادرنه موخه ډېرارزښتی سم اند په ۱۹۲۰ ز ک کې جان لوکاسيويسکي [Jan Łukasiewicz] له لورې وښودل شو، درې ارزښتوالي سم اند L_3 وو . د هغه رېشتاياارزښت لوکاسيويچ د ارېستوتالس د بحري جګړې د بېلګه په دليل راوړي د ،، رېښتيا،، ، ،، نارېښتيا،، او د راتلونو ويناو لپاره، چې د هغوي رېښتياوالی تراوسه نه دی ټاکل شوی – ګڼې ، توان ګڼون، چې بايد لاس ته راشي کېدونکی دی. ,,د کېدنوالي.‘‘ په بڼه.

په دې نوی وخت کې د ډېرارزښتوالي سم اند د اېنفورماتيک په ورشو کې غوره والی ګټلی، دا د حقيقتونو سره سراو کار لرودی، چې په دتای- يا داتن بانک کې نه يواځې ټاکلی، بلکه ناټاکلې، ناشته يا آن مخامخواليز معلومات هم خوندي لري.

د ډېر ارزښتوالي سم اند بنسټونه

د ډېرارزښتوالي سم اند بنسټ Grundlagen mehrwertiger Logik

په داسې حال کې چې ډېر ارزښتوالي سم اند د يوه کلاسيک يا ټولګيز سم اند د دوه ارزښتوالی سمن اند پرينسيپ يا اصول له لاسه ورکوي، د هغه بل اړخ بنسټ يا د پراخېدنې پرينځيب ساتي: د هرو يوځای اېښول شوو ويناو رېښتيا ارزښت يواځنی د نورو برخويناو رېښتيا ارزښت له لارې ټاکلی پاتې کيږي. د ټوليګيز سم اند په مخامخ په ډېرارزښتوالي سم اند کې د رېښتيا ارزښتونه په ډېرارزښتيز سم اند کې داسې لړ پيداښتي د مخه ورکړ شوی دی. ډېر ګنيز بېلابېلې روښانه ونې وړانديز شوی. له دې امله او دا چې د دې ډېرې روښانه ونې، له دوه ارزښتنو ډېر نه د پوړيزونو يا ډېرو روښانه ونې ډولونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ربښتیا یا ناربښتیا وکتل شي، بلکې د بېلګې په توګه د پوهېدنې epistemisch د پېژندنې پوړیزونه کیږي یا ډاډه کېدنه (د بېلګې په توګه د درې ارزښتونو سره ،، د ربښتیاپه څېر څرګند دی،، ، ،، ناڅرګند،، او ،، د ناسم په څېر څرګند،،)، ډېر ارزښتوالي سم اند به نه ډېر وخت د ربښتیا ارزښت، بلکې ناسم- یا فاسد ربښتیا ارزښت یا د ګوندې ربښتیا ارزښت په څېر په نخښه شي.

د راټولونې یاراټول بنسټ له مخې به په دې لیکنه کې بیا هم په وړاندې تلنې په توګه به دا،، ربښتیا ارزښت،، وبولو.

د ربښتیاارزښت پرابلم روښانونې په څنګ کې د ډېرارزښته سم اند سره په کړووړو کې د تښنیکي پیداښت ډېرې پوښتنې د روښانونپرایلمونه رامنځ ته کیږی: بنسټیزې کلمې لکه د هغه د توتولوژي یا تلربښتیا، هغه د مخامخوالي یا هغه د لاس ته راوړنو پوښتنې باید د نوي پېژند سره سمبال او روښانه شي.

designierte Wahrheitswerte اوTautologien

توتولوژي یا تل ربښتیا او کاندید ربښتیاارزښتونه

په ټولګیز سم اند کې توتولوژي یا تلربښتیا د ویناو په څېر پېژند لري، چې تل (داپه دې پرېپوهېدنه بې د دې په پام کې نیولو، چې په هغې کې څنګه اتومي ویناوې ارزښتولګیږ) ربښتیا دي. د دې لپاره چې تلربښتیا د ډېرارزښتوالي سم اند لپاره د کاروړ ړګرځي، نو سړی باید ډېرې ګوماني ربښتیاارزښتونه په نخښه شي. د ،، تلربښتیا،، کلمه کېدی شي د ډېر ارزښتوال سم اند سره ځان جوړ کړي، داسې چې ټولې هلته ویناوې د ربښتیاییڼو،، په څېر په نخښه کړي، چې هغه تل، داپه دې پرېپوهېدنه چې د ټول ارزونو، د دې ربښتیا ارزونو یو د په نخښه شوو ربښتیاارزښتونو ونیسي.

دا په نخښه شوي ربښتیاارزښتونه کاندید ربښتیاارزښتونه هم بلل کیږي.

مخامخوالی او کمښیزکاندی ربښتیاارزښتونه که سړی ډېر ارزښتوالي سم اند کلمه وغزوي، نو د دې لپاره دوه کېدنوالي شته دي: سړی کړی شي له یوې خوا یو یا ډېر کمیز یا منفي ربښتیاارزښتونه په نخښهکړي او بیا ټولې هغه ویناوې د مخامخوالي په څېر په نخښهکړي، هغه چې تل- دا په دې پرېپوهېدنه چې د هر ارزښت لاندې- یو کمیز کاندید شوی ربښتیاارزښت ورکړي. بلې لور ته سړی کړی شي یوه وینا مخامخوالی وبولي، چې د هغې کموالی یوه ،، تل ربښتیاییڼه،، وي. دلته له وړاندې نیول کیږي، چې یو اړوند نه والی لرو او روښانه وي، چې کوم ډېرارزښتیز کمښتونه د دې موخې لپاره مناسب دي.

لاس ته راوړنه Folgerung

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کاندید ریښتیاارزښت د ترېپو هېدني یا مفهوم لاندې کېدی شي دا د لاس ته راوړني کلمه و هغه ټولګیز سم اند ته ورته په ساده توګه ډېرارزښتيز سم اند ته وغزول شي: د دې پسې يو دليل ټيک هلته باوري دی، کله چې د ټولو ارزښتونو سره يا له مخې، چې د هغو سره د دليل نيونې کانديد ارزښتونه غوره کړي، د هغې سم انديزې پايونې يو کانديد رښتیاارزښت ونیسي یا غوره کړي.

د ډېرارزښتیزو ویناو سم اند سیستمونه

کلېنې-سم اند Kleene-Logik K_3

د کلېنې سم اند درارزښتيز رښتيا ارزښتونهلري، داسې په نامه ۱ د ،، رښتيا،، ، ۰ د ،، ناسم يا نارښتيا،، او ۲/۱ د يا هم د i سرهېه نخښه کيږي او د ،، نه رښتيا او نه نارښتيا،، لپاره ځای په ځای کيږي. کلېن د کميز يا کمښت،، ، ،،ګډ،،، پردي او لاس ته راوړني پېژند ورکړ، چې هغه فرمول يې نور نه شم ليکلی(خو دا دې يوه ننوتنه وي).

د ډېر ارزښتيز سم اند کارونه:

دا سم اند په شمېروني پوهنه (کمپيوترپوهنه) يا ښهيي اينفورماتيک کې کارول کيږي، چې پرې پوه کسان ښه مرسته کولی شي.

سره بېلونه

ډېرارزښتيزه سم اندونه زيات د ميتافزيک يا پېژندتيوريتيکي پوښتنو کې د پرې خبرو کرځي.

پهدې ترخ کې د بېلګې پهتوګه زيات منځ ته راغلي پ،ښتني، چې کوم سمانديز سيستم ،،باوري،، د ی، داپه دې پرېپوهېدنه، چې کوم سم انديز سيستم رښتياوالی سم (يا ښه يې: خوراښه) روښانه کوي.

بېلابېلې فلسفي لارې و دې پوښتنې ته بېلابېل ځوابونه ورکوي، د بېلګې په توګه Positivismus دا پوښتنه له بنسټه د بې موخېوالي له امله ردوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: نور سم اندونه هم شته، ښو هغه دشمیېرپوهنیزو لیکنو سره لیکل شوي، چې زه یې د تخنیکي ستونځو له امله نه شم لیکلی، که نه ډېر به خوښ شوی وم.

دا ټول چې زه له تاسو سره ګډوم، تل مرستو ته اړتیا لري، هم په نړیواله کچه، چې مرستې کېدی شي او غوښتونې دي.

لسم: یو څو پښتو اړونده لیکنې

دا لیکنې، چې تاسو ته دلتهوړاندې کیږي، دپښتو ژبې په هکلهدي

ډاکتر ماخان میږی شینواری

مخ، مخامخ او اړوند وییونه یې

زه دې لیکنې ته د څېړنوال محمد اصف احمدزی صیب لیکنې چې ،، د ،،مخ" او "مخامخ"؛ یو که دوه جلا مفاهیمه ،، سرلیک لاندې یې لیکلې وه، راوهڅولم. په رښتیا، چې ډېره ستره لیکنه یې پرې کړې وه او په لیکنو یې پوره ستونځې ګاللې وې.

یوه پوهنیزه څېړنه باید څنګه وي؟

پوهنیزه لیکنه باید هراړخیزه وي. هغه څه چې څېړو، باید د هغه په هکله هراړخیز پوهاوی ولرو یا ښه یې هر اړخیز پوه وو، چې هر اړخ یې ښه وڅېړل شي.

د دې لپاره، چې د ګرانو لوستونکو یئ لوستلو ته مینه پیداشي، له هر څه څخه د مخه یو څو غونډالې.

-- د ما په مخ کې اغزی ننوت.

-- د ما په مخ (ښه یې : مخه) کې سوی ولاړ دی.

-- د ما پرمخ باندې ږیره لویه شوې.

-- د ما پر مخ باندې څاڅکي پرېوتل

-- د ماومخ ته څاڅکي راوالوتل

-- د ماپه مخکې (کلیوالي ویېنډول دی)، نو

-- څه وخت د مخه ور سره مخامخ شوم (هغه مخ شو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- څه وخت د مخه ورسره مخ شوم(هغه مخامخ دی).

-- د ما په مخه کې سړی ولاړ دی.

-- د ما و مخ یا مخې ته ناست سړی.

-- زه مخې ته ورغلم. دا هغه مخامخ مخ یا مخه دی (ده).

-- هغه و مخې ته راغی. زه ورسره مخامخ شوم.

-- ورسره مخ شوم او هغه راسره مخامخ شو (مخ کېدل او مخامخ کېدل)

-- ورسره مخامخ شوم او هغه را سره مخ شو.

-- هغه د ما و مخې ته راِغي. هغه مخامخ راځي.

-- زه مخامخ ورځم او هغه و مخې ته راځي.

-- هغه د ما د مخه راغلی وو، چې زه ورسره مخ شوم. هغه را سره مخامخ شو.

-- هغه د ما د مخه راغلی وو، چې زه ورسره مخامخ شوم. هغه راسره مخ شو.

-- زه کاندید شوم او سپین مې مخامخ ودرېد یا مخامخ کاندید شو. دامخامخ سپین دی.

-- زه چې څه کوم، سپین مې و مخ یا مخې ته درېږي یا سپین مې مخامخ درېږي.

دا و مخې ته د مامخه ده او دا مخامخ سپین دی.

په پورته غونډلو کې دې نوم، کړوني کړونويونو او پسې – یا مخځاینیوو ته پام وي.

ستونځې مو دلته دي، چې موږ د دې وییونو لپاره مخالف، مقابل، بالمقابل او یا ضد لیکو، نو له دې امله مو اوس داسې لیکنو ته هم پام را اوړي.

زه دا لیکنه، چې تاسو ته یې وړاندې کوم، په څو برخو وېشم:

لومړی: هغه د ښاغلي څېړنمل صیب لیکنې ته اړوند روښانونه.

دویم: د پښتو دا تراوسه لرلې ستونځې.

دریم: د نورو ژبو سره پرتله کونه.

پیل یادونه: داچې په ژبه کې مو تراوسه دا سې پوره څېړنې او روښانونې نه شته، نو د ستونځوبیو لپاره به لار په نورو ژبو کې ګورو یا باید وګورو. دا ستونځې مو درې یا عربي نه شي را اوبی کولی، ځکه هغه څه چې په دې ژبو کې راځي، موږ منلي او له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امله یې د پښتو انډول ته فکر نه شو کولی، دا کار مو په هېڅ بله کومه ریښه کې هم نه دی کړی. اجازه دې وي، چې ووایم پرته له ما څخه، چې دا دلته هم ګوری

اوس راځو موخې ته او دا به یواځې داسې ساده وڅېړم او پسې برخو کې به دا بیا د پښتو د ګرامر په بنسټ وڅېړل شي.

د یوه وی یا ان غونډالو روښانه کېده او موخه وره کارونه – له ګرامري جوړښته پرته، چې د ژبپوهانو کار دی - د ژبپوهانو یا ځانله د ژبپوها نو دنده نه ده او نه دوي دې کار ته باید جوګه وبلل شي، په ډېرو وییونو او کلمو کې هغه مسلکي کسان باید خپل اندونه د ژبپوهانو سره ګډ کړي یا ګډ کړي وي.

زه هم د څېړنوال احمدزي صیب سره د دې غونډلې یا روښانونې پلوی یم، چې هره یوه بېلګه دې چې راوړې لیکنه همهغسې ده او همهغسې سمه ده. دې دواړو یا ټولو وییونو یو د بل ځای هم نه دی نیولی او داروښانه هم ده چې باید ځای یې ونه نیسي، ځکه چې دا دواړه - او دانور هم - بېلابېلې پرې پوهېدنې لري او د ځای اړونده وییندولونه (موږ لکه چې (ځای اړونده) لهجې(دابه د ځای اړونده وییندولونو لپاره سم وي، خو باور وکړی، چې په یو څه نه پوهېږم، لیکل یې راته ستونځمن برېښي) وایو) هم نه دي، وېښې (که غواړی افادې) یې هم همداسې دي، لکه څنګه چې دي.

-- دا چې دا بېلابېل وییونه دي، نو یو د بل لنډیز هم نه شي کېدی.

یوه بېلګه: دما مخ (ښه یې د ما ومخې) ته راروان دی یا د ما مخامخ (را) روان. دلته ګوره نه لیکو: دما مخامخ ته (را) روان دی.

دا موټر د ما ومخ (مخې) ته روان دي. یا

دا موټر د ما مخامخ راروان دی.

بیا: مخ او مخامخ دوه مخامخ ویونه دي. یو مخ او دا بل یې یو بل ویې مخ دی او نه همهغه مخ.

دلته لوریزوالی غوره دی. دا مخ او مخامخ مخامخ لوریز دي.

یادونه: پام دې وي، چې موخه مې فزیکي مخ نه دی. دا پسې هم. وروسته به روښانه شي.

دا ورته مخامخ مخ دی. دا مخامخ همهغه د مخ ویې مخ نه دی، نو هرو مرو سره بېل دي. دې مخامخ ته مخ په مخ هم ویل کیږي (دا وروسته وګوری. دلته دپوښتنې لاندې راځي یا موخه انډول) نه دی، خو په دې پرېپوهېدنه، چې دلته دا لومړی مخ او دا بل یې بیا هغه بل مخ یا مخامخ مخ دی. دا مخ له یوې خوا نوم او له بلې خوا خوي نوم او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړوني کړنوي په ځای هم راځي لکه مخکېدل یا ـ کول او مخامخ کېدل یا ـ کول ـ چې وروسته به روښانه شي- دی او بیا دا لوریزوالی په ګوته کوي. دا لورې هغه لور، چې مخ -، څټ ـ یا شا- ، ښي- ، کیڼ لور په ګوته کوي. دا مخامخ لور همهغه لور ده لکه په څټ لور یا په شا لور نور به یې نه غزوو همدا به روښانه کړو.

د مخ لور په مخ یا همداسي په څټ لور دا مخامخ لور ده، او یا همداسي دا دا د مخ لور په څټ لور یا دا مخامخ لورده (لږ فکر غواړي او ک کېدی شو بیایې په غشو سره وښایی).

-- دا دواړه ځای اړوند ویېندولونه هم نه دي، دا پوره خپلواکي معیاري ویېني او وییونه دي.

کېدی شي، چې د دې لیکنې هره برخه سړی د راوړلو بېلګو سره وڅېړي او دا روښانه کړي، خو دا به ډېر وخت ونیسي.

یوه یادونه: هېڅ وخت د یوې ژبې ویونه په بله ژبه هغسي مه ژباړی یا نه ژباړل کیږي، چې د وتونژبې د ویې هره پرېپوهېدنه مو په پام کې نه وي نیولي. لکه ،،مخ،، که غواړی په فارسي واړوی، نو یو دا فزیکي مخ دی او بل یې دا لورزیزوالی، دریمه پرېپوهېدني یې بیا پسې تړي – کېدل سره مخکېدل یا مخامخ کېدل هم لرو. په فارسي کې بیا دې لوریزوالي ته فکر نه دی شوی او دا بیا پیش روي یا (سم په فارسي، چې نه پوهېږم، کېدی شي، سم یې ونه شم ویېلی) څنګه وي.

مخ، مخامخ یا مخ په مخ او هماسي مخ – یا مخامخ کېدل، څټ، څټ په څټ یا شا ، شاپه شا ورته وییونه دي، خو د مخ او مخامخ ویونو په څټ ویونه دي. په بخښنه. داسې را څخه لږ پېچلي کیږي.

هغه غوره بېلګې یې:

۱ ـ سپین مې و مخ یا مخې ته روان دي.

۲ الف – سپین مې و مخ یا مخې ته را روان دی یا

۲ ب ـ سپین مخامخ راروان دی.

په ۱ – کې: د ما او د سپین لور همغه ده، خو په ۲ الف– کې را روان مخامخ دی او ۲ ب- کې خپله دا حالت مخامخ حالت دی.

که په ۱ – کې زه له سپین څخه تېر شم، نو سپین بیا په ما پسې را روان دی، خو لور مو همهغه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ۲ الف – کې سپین له ما تېر شي، نو بیا سپین د ما شا ته روان (دلته ګوره را روان د روان مخامخ دی) او نه راروان، داپه دې پرېپوهېدنه، چې نور هم سره شا په شا لرې کېږو. دلته هم لور همهغه مخامخ ده

که ۲ ب – کې سپین له ما څخه تېر شي، نو بیا سپین د ما په څټ ځې یا روان دی. لور ساتلې ده.

غوره یادونه: دې ته دې هم پام وي، چې مخ په مخ هم (نږدې) په همدې اړوند کارول کیږي، خو دلته یې توپیر دا دی، چې دا دوه یې مخونه (فزیکي)، دا په دې پوېپوهېدنه چې نومونه دي او دا ،، په یا پر ،، ترنویي دی، چې دا دوه مخونه یو ،، په یا پر،، باندې پرېپاسي. که موږ دوه څېرې ولورو او دا دوه څېر یو پر بل داسې واچوو، چې د یوه مخ د بل پر مخ باندې واچول شي، نو دا ،، مخ پر مخ،، دي او باید د دې نورو مخامخ او مخ یا دا لاندې یادونه:

یادونه: موږ وایو: د کور مخ ته یا د کور مخې ته ، د کور ومخ یا و مخې ته دلته دې مخ، مخې ، د مخې او همداسې دې نورو ته دې هم پام وي.

دویم: د پښتو دا تراوسه لرلې ستونځې:

دویم ۱:

ستونځه دا ده، چې په یوې وتلې ژبه نه – یا داسې ښه نه پوهېږو او خپله ژبه مو لاتراوسه په ژبه کې هم داسې د شننو ډېر څه نه لري او له دې امله بلې وتلې ژبه ته اړیو. او

دویم ۲: د موږ د پښتنو له ستونځو څخه دا هم ده، چې موږ په کومه دباندنۍ ژبه پوهېږو، خو موږ په ډېرو ویيونو په درې یاښه یې عربي پوهېږو او نه په پښتو. داپه دې پرېپوهېدنه، چې په فکر کې مو پښتو نه شته او موږ چې په درې یا عربي پوهېږو او ان چې نږدې خپل کړي مو دي، نو بیا یې پښتو انډول راته د ژبې د پراخېد و مخنیوی برېښي او لهدې امله یې دالاس ته راوړنه ده. زه به ووایم، چې همدا لامل هم دی، چې موږ لا تراوسه او یا پسې به هم د خپلې ژبې سره ستونځې ولرو. زه هم چې څه رانیسم، نو فکر مې په پښتو او الماني وي، خو دا چې هغه الماني مې موخه ژبه نه ده، د پښتو پرېپوهېدنه یې لیکم.

بېلګه یې هم دا مخ او مخامخ راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ په الماني او انګرېزي کې لرو: against ، gegen او د پښتو انډول ورته نه لیکو،همغه د درې انډول یې لیکو ضد یا مقابل. دلته مو هم د مقابل پښتو ته فکر هم باید رانه شي، چې بیا ګوندې تنګنظري ده، خو دا مو د خپلې ژبې وییونو پوهېدلو ته نه پرېږدي. دا ټول د پښتو د مخامخ انډول دي. که مقابل ته مو هم مخامخ لیکلی وی او یا مو ورسره ځانونه بلد کړي وی، نو بیا دا ستونځه نه رامنځ ته کېده، چې یوه ستره لیکنه مې پرې کړې او باور وکړی، چې لږ تر لږه مې په دې ځو ورځې فکر کړی او دا ن ج لغاتکتابونو کې مې دا وییونه را پیدا او دا غونډالې رانیولې، چې تاسو ته وړاندې کوم.

دویم ۳: په هره ژبه کې یو ویي په بلې ژبې کې ځو پرېپوهېدنې لري او په هغې باید ځانونه وپوهوو.

دویم ۴: لکه پورته باید د مقابل لپاره له خپل مخامخ څخه تې نه شو. موږ په پیداپښتې توګه نږدې د هر بلې ژبې ویي لپاره پښتو انډول لرو، نو که دا پښتو راته لږ ساده برېښي، هم پروا نه لري، ساده خو یو.

دویم ۵: په هره ژبه کې د هغې ژبې، په هغې ژبې یو ویی کتاب شته، چې ټول وییونه په کې په همغه ژبه ښه روښانه شوي او داسې نه چې د مخامخ په ځای مقابل ولیکي. موږ لا تراوسه دا کار نه دی کړی.

دویم ۶: ما چې خپلې لیکنې په پښتو کړې، خو همدا لامل دی، چې په خپله ژبه ښه پوهېږو او که نه؟ باید پرې وپوهېږو.

موږ دا څه چې لرو، که دا سم سره راټول کړو، او پرېپوهېدنې یې ښه روښانه کړو، نو دابه ډېر ستر کار وي.

بیا تکرار او تل تکرار:

که غواړو، چې په پښتو وپوهېږو، نو یوه پرمختللې ژبه مو باید ښهزده وي. دا مې درې ژبو ته هم مشوره ده.

او په پښتو چې ښې لیکنې وکړی شو، نو فکر مو هم باید په پښتو کړی وي. فکر سړی تل په هغې ژبې کوي، چې ستونځې ورسره نه لري، نو دا چې موږ ته پښتو کې ستونځې برېښي او یا په کې د کمې فکر کوو، نو فکر هم پرې نه شو کولی.

بیا یو ځو غونډالې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- زه په لار روان وم، ګورم، چې سپین مې و مخې ته راغي. سپین د کور و مخې ته ناست وو.

زه په لار روان وم، ګورم چې سپین مخامخ راغی.

دلته دا ،، مخامخ راتلل،، هغه د کړنوی کړونی دی

په پورته غونډله کې مخامخ ادپوزېشن دی او دا مخ - - یامخې ته راتلل کړونی کړنوی

زه په لار روان وم او سپین مخامخ و مخ یا ومخې ته راغی. ژبپوهان یا ژبمینه وال دې مرسته وکړي، چې کوم یې ادپوزېښن او کوم یې کړونی کړنوی دی.

دریم: د نورو ژبو سره پرتله کونه:

په دې برخه کې به د ،،مخ،، او ،،مخامخ،، د نورو ژبو انډول راړو او انډولوني په مټه به یې پښتو ته پام راواړوو:

پښتو یې هم په ورسره بلده په پردي وییونو، چې زه به یې هغه پښتو پرېپوهېدنه راوړم او د ستونځوبیو لپاره به ګټه ترې واخلو.

الماني، انګرېزي، عربي، درې او پښتو Begegnen ،meet، encountern ، **تقابل** ، ملاقات،ملاقات کول

پښتو یې: مخامخ کېدل او همداسې مخامخ کول.

دا ما کړوني کړنوییونه او کېدوني کړنوییونه بللي یا دي.

د یو چا سره توکلي مخامخ کېدل،

(jdm./etw. Dat ~) Verb Ich begegnete gestern einem alten Freund vor der Bibliothek. I met an old friend yesterday in front of the library. Auf seinen Reisen ist er vielen Menschen begegnet. During his travels, he encountered many people.

زه پرون د کتابتون ومخې (مخ) ته د ما د ملګري سره مخامخ شوم. هغه په خپل صفر کې د ډېرو کسانو سره مخامخ شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته غونډله کې ،، مخې (مخ)،، ادپوزیښن دی او مخامخ کېدل کېدونکی کړنویي دی.

د پښتو او پښتنو ستونځه همدا ده، چې د یوې بلې ژبې څخه کوم وی، چې رانیسي، د هغې عربي یا په فارسي شوی عربي ویي باندې یې رانیسي، نو بیا یې هغې د خپلې ژبې ویي ته هېڅ پام نه اوړي، لکه دلته چې عربي پرېپوهېدنه یې را اخستې. دا دا هملته ،، مخامخکېدل یې پرېپوهېدنه راغلې وی، نو بیا دا ،،مخامخکېدل،، ته هم پام کېدلی شو، زه خو تل له دې امله وایم، چې خپله ژبه د نورو ژبو په ویيونو غني کړی، خو خپله ژبه مه پردۍ کړی.

په یو څه مخامخ اغیز کول. یو څوک چې یو ځای کې سیاسي خبرې کوي، نو دا خبرې یې مخامخ اغیز کوي یا په مخامخ خلکو اغیز کوي.

- افغانستان د ډېر اوږده جنګ سره مخامخ دی.

- څوک چې ځنګله ته ځي، د ډار سره مخامخ کیږي.

- که مسؤلین د خلکو سره په مینه مخامخ شي، باور یې زیاتیږي

- د افغانستان د دې حالت سره د مخامخ کېدلو اغیز په نړۍ، د دوي د ناسمو کارونو له امله هم ډېر وو.

- باید فکر وشي، چې د دې حالت سره د مخامخکېدو څخه څنګه د روغې لپاره کار واخلو.

- په جلال اباد کې د سختې ګرمي هوا سره مخامخ شوم.

- د ستونځو سره د مخامخ کېدلو لار دې پرېښول شي.

- د دې لپاره د چې د اوبو د کموالي مخامختیا یا مخمخوالي څخه مو ځان ژغورلی وي، باید د اوبو د لګښت سره پام وکړو.

- زه د هغه سره د ښونځي په لار تل مخامخ کیږم.

مخالف = مخالف = نقیض = Opposite= gegenüber

زه یې باید سم په پښتو وبولم: مخامخ (ځاییز)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو چا يا يو څه ته مخامخ

Er saß ihr genau/schräg gegenüber.

he sat directly opposite [or facing] her/diagonally across from her.

هغه و هغې ته ټیک/ څنګیز مخامخ ناست وو.

- **Gegenüber** meinem Hotel war ein großes Plakat.
- **Opposite** my hotel, there was a large billboard.

د ما د هوټل مخامخ يوه ستره پلاکات وه. ياښه يي

دما و هوټل ته مخامخ يوه پلاکلات وه

د هغه مخامخ کس د هغه له خبرو بې اغيز وو.

against Gegen ضد; برابر

پښتو انډول يې: مخامخ

- کارول کيږي، چې ووايي، چې يو څه د يوه شي لور ښايي. هغه ختونی مخامخ ديوال ته تکيه کړ.

- کارول کيږي، چې ووايي(موږ يې ليکو، چې افاده کړي)، چې يو څه د يوه بل شي مخامخ اغيز شندي.

- لامبو وهونکی د څپو مخامخ زور کوي، چې ترې تېر شي.

،، زه د هر زور مخامخ يم،،. ،، ته د اتوم انرجي پلوی او که مخامخ يې؟،، . ،، د لمر سوزنې په مخامخ پوره اغيزمن لمرکرېم شته.،،

before Vor ، قبل مخکې (ښه يې: د مخه)

دا يو د بل انډول وييونه د يو څه يا کس لوريځوال په ګوته کوي، چې په پيل کې مو پوره څېړلي.

د الماني مخځاينيوی دی او د پښتو پسي ځاينيوی (مرستي هر چېرته غوښتوني او اړيېني دي)

کارول کيږي، چې ووايي، چې يو څه د مخ لور ته او دې اړوند کس يا څه ته مخامخ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د لړ سترګو رپ څخه د مخه تللی

پسې ځای نیوی.

ما دما بایسکل د کور و مخ ته درولی

(را) مخ ته: مشران را مخ ته شي.

-- ولې موږ د ،، مخ،، او ،،مخامخ،، سره داسې د (نه) پوهېدلو سره لاس او ګرېوان یو؟

دا ځکه چې موږ د خپلې ژبې ویونه پوره یا کم یا هېڅ نه کاروو او دا په دې وییونو کې هم داحالت دی. که موږ د دې وییونوانډول په دري، عربي کې کورو، نو همهغسې یې منو، لکه دري چې دي او د باندنیو ژبو انډول یې هم په دې ژباړې منو، پښتو ته په کې پام نه کړو. دابه یې هملته په ،، د نورو ژبو وییونو ژباړه کې وکتل شو.

که موږ د ضد، مخالف یا مقابل یا تقابل او نور داسې انډول یا ورته وییونو سره مخامخ شو، نو د پښتو انډول ته یې هېڅ فکر نه کوو، ځکه چې دا مو منلې. له دې امله که د مخامخ کلیمې ژبنیزې روښانونې ته راشو، دامو هېڅ اند ته نه راځي، چې ګوند دا مخالف، ضد یا مقابل به هم له دې سره کوم اړوندوالی لري یا به ان چې ټیک انډول وي.

اړیینه پای یادونه: ما هم دې ته فکر وکړ، چې دا موږ د ،،مخ او مخامخ څخه غږیږو،،، چې دا څه دي، نومونه، خویونه کړنوییونه او که یا بل څه؟

کېدی شي دلته ،، مخ ،، نوم وي یا دی، خو دا ،،مخامخ،، ځاینیوی یا ادپوزېشن دی. دې ته دې فکر وشي، چې ګرامري څه دی، خو د نوم ،، مخ،، سره سر او کار نه لري.

د ما د لیکنې پای

څېړنوال محمد اصف احمدزی

"مخ" او "مخامخ" دوه هغه لفظونه دي چې هم په ورځنی محاوره او هم په لیکنو کې ډېر کارول کېږي. پوهان د دې دواړو لغتونو لپاره دوه بېل نظرونه لري. یو دا چې "مخامخ" چې په دري ژبه کې یې معادل (روبرو – رو در رو) دی، پر ځای یې "مخ" وویل او ولیکل شي؛ خو بل نظر بیا دا دی چې نه، هماغه "مخامخ" سم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ نظريې خاوندان د "مخ" له کلمې سره ځکه توافق ښيي چې اختصار په کې دی، يوه کلمه چې هر څومره لنډيږي، په هماغه کچه ژبه ويونکو او لوستونکو ته اسانيږي. دوی وايي:

– زه ورسره مخ شوم.

– په ځنګله کې له خطر سره مخ شوم.

د دويمې نظريې خاوندان بيا وايي چې د "مخ" پر ځای بايد "مخامخ" وکښل او وويل شي، لکه:

– زه ورسره مخامخ شوم.

– په ځنګله کې له خطر سره مخامخ شوم.

د دوی په اند، "مخ" چې په دري ژبه کې "روی" او په انګليسي ژبه کې ورته "Face" وايي، نو په همدغه پورته ډول جملو کې په يواځې استعمال به يې معنا بې خونده او دا به داسې شي، لکه چې څوک ووايي: (ورسره مخ شوم)، مطلب دا چې (همراه اش روی شدم).

په «پښتو – پښتو تشريحي قاموس» کې د «مخامخ» معناګانې داسې راغلې دي: مخ په مخ، نېغ په نېغه(۱).

په «پښتو قاموس» کې د مخامخ معنا داسې ښودل شوې ده: روبرو، مقابل، مواجه.(۲)

دغه راز د دې لفظ نورې معناګانې «مقابل»، «مقابل لوری» او «مستقيم» هم دی.

البته د "مخ" کلمه خو جوته ده چې په دري کې ورته «روی» ويل کېږي.

زما په نظر، "مخ" د استعمال خپل موارد او مناسبتونه لري او "مخامخ" خپل. لاندې مثالونو ته ځير شئ:

1. په مخ يې ښکل کړ.
2. د هغه په مخ کې يې شاهدي وويله.
3. زه تاته مخ نه لرم.
4. مخ يې ترې واړاوه.
5. د ځمکې پر مخ تر ټولو غوره مخلوق انسان دی.
6. مخ کعبې شريفې ته کړه او لمونځ وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. خپل درسونه پر مخ وړي، یا پر مخ بیایي.
8. د سالنگ لویه لاره د موټرو پر مخ وتړل شوه.

یا دا چې:

1. د دواړو په مخامخ ناسته کې يې ستونزه هواره شوه.
2. کمپیوټر ته مخامخ کښېناستم.
3. حکومت او مخالفینو د سولې مخامخ خبرې پیل کړې.

بله دا چې:

1. له احمد سره مخ/ مخامخ شوم.
2. خلک له ستونزو سره مخ/ مخامخ دي.

په لومړیو اتو مثالونو کې له لرې معلومېږي چې هلته باید د ''مخ'' کلمه استعمال شي او په همدې سره ویلی شو چې هم جملې منطقي دي او هم بشپړې افادې لري؛ په وروستي درېیو مثالونو کې بیا ''مخامخ'' ځکه استعمال شوی چې هلته یواځې د ''مخ'' کلمې په راوړلو سره جمله سمه معنا نه پیدا کوي؛ خو په وروستیو دوو مثالونو کې ''مخ'' او ''مخامخ'' دواړه استعمال شوي دي. د دې لپاره چې دلته له ''مخ'' (د دري ژبې روی) سره التباس نه وي رامنځ ته شوی، نو غوره دا ده، کله چې د (روبرو/ رو در رو) مورد کاروو، نو هلته د ''مخامخ'' کلمه راوړل به منطقي وي او که دا مناسبت نه وي، نو یواځې د ''مخ'' کلمې استعمال بد نه دي.

پورتنی موضوع زموږ په لیکلو ادبیاتو، شعر او نثر کې تر ډېره حده حل ده، هلته ''مخ'' په خپل ځای او ''مخامخ'' په خپل ځای کارول شوی دی.

رحمان بابا وایي:

مخامخ که راته وګورې دلبره

په کاته کې دې ثواب دی وبال نشته

***

چې سبا شي ستا تر مخ پورې شرمېږي

ځکه زیست په توره شپه کاندي مهتاب(۳)

خوشحال خان خټک وایي:

مخامخ دې په ثنا په صفت سر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلا بلا درباندې وايي پسې شا (۴)

***

کښېنه په انګړ کې مخامخ چې درته ګورم

تور لونګين دواړه چندڼ هار په سينه ټال کړه

***

پس له بنده دی دا عزم

د خوشحال د خاطر جزم

يا نيولی مخ مکې ته

يا مغولو سره رزم (۵)

حميد بابا وايي:

مه اړوه مخ دلبره اوړي زما ورځ

مخ کړه چې مې شپه د درد و غم شي رڼا ورځ

مخ به ځنې کوږ که اوس دا ستا غوندې دلبر

خدای چې کږوي له بدبختی د چا ورځ(۶)

د حميد بابا معاصر قلندر وايي:

ما وې ته به زما مخ سپين کړې دلبره

ولې تا تر مهرويانو مې مخ تور کړ(۷)

فاضل (د دې شاعر معرفي په «پښتانه شعراء» او «کليد افغاني» آثارو کې راغلې ده) وايي:

مخامخ را لره راغلل په کوڅو کې

په ژړا يې سترګې سرې وې له خماره(۸)

اخوند مصری وايي:

که مخامخ شوم له خپل ياره سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا به اواره کړم له روزګاره سره(۹)

محمد صدیق پسرلی وایي:

نورو پسي تګ سړی خړ مخی کړي

ګرد د لارې وګوره د شپون په مخ

پیرمحمد کاروان وایي:

بیا د کوم شهید په څېر دیدار ته مخامخ یمه
زه د مرګ په غېږ کې د ژوند ښار ته مخامخ یمه

څه وایي چې زه مو د ماښام ځنګل ته یووړلم؟
ختمې مې تیارې کړې نور سهار ته مخامخ یمه

شاه سعود وایي:

مخامخ راته د سر قاتل ولاړ دی

خو انسان دی پرې ګوزار کولای نه شم

یا دا لنډۍ:

مخامخ مه راته درېږه

زړه مې نری دی اوس به لاس در واچومه

***

مخامخ کېنه چې دې ګورم

چا دې صفت راته کاوه راغلې یمه

***

تر مخامخ ناستې دې ځار شم

دا تور کالي دې څنګه خوند کوي مینه

***

مخامخ مه راځېژه لمره
مخ مې د یار په خولو لوند دی وچ به شینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

***

مخ دې د خدای له نوره ډک دی

زه د ثواب لپاره خولې پرې لګومه

د مختارالمناسک له اثره چې د مولوي ګل محمد مسلم تألیف دی، یو نثر را نقلوو:

"کله چې منصور حج وکړ، نو مدینې منورې ته راغی، د پیغمبر زیارت ته ودرېده، نو پوښتنه یې وکړه له امام مالک څخه چې مخ روضې ته کړم او که کعبې ته، یعني قبر ته مخامخ دعا وکړم او که مخ قبلې ته، شا قبر ته کړم، نو امام مالک ورته وویل چې اې منصوره! مخ څنګه ګرځوې له محمد رسول الله څخه چې هغه ستا وسیله ده او ستا د نیکه ادم وسیله و الله تعالی ته، مخ مه ګرځوه د قبر شریف څخه."(۱۰)

،،په پورتنیو شعري او نثري مثالونو کې دواړه یاد شوي الفاظ په خپل خپل ځای ډېر دقیق راغلي او هېڅکله یو د بل پر ځای نه دي استعمال شوي.،،

په (سپېڅلی قرآن) نومې د قرآن کریم پښتو ترجمه کې «مخ» او «مخامخ» سم کارول شوي دي، هلته لاندې مبارک آیتونه داسې ژباړل شوي دي:

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا(الاحزاب، ۶۸ ایت): ای زموږ ربه دوی ته دوه چنده عذاب ورکړه او دوی له یو ستر لعنت سره مخامخ کړه.

وَإِذَا لَقُواْ الَّذِينَ آمَنُواْ(البقرة، ۷۶ ایت): او کله چې دوی له مؤمنانو سره مخامخ شي.

إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً(الانفال، ۴۵ ایت): کله چې له یوې ډلې سره (د جګړې لپاره) مخامخ شوئ.

فَلَمَّا تَرَاءتِ الْفِئَتَانِ(الانفال، ۴۸ آیت): کله چې هغه دوه ډلې سره مخامخ شولې.

سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا (المدثر، ۱۷ایت): ژر به هغه له ډېرو سختو ستونزو سره مخامخ کړم.

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاء فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَام(البقرة: ۱۴۴ آیت): په تحقیق سره اسمان ته ستا د مخ اړول را اړول موږ وینو، نو بې شکه موږ ستا مخ د هغې قبلې خوا ته اړوو چې ته په هغې باندې خوشحالېږې، نو مخ دې مسجد الحرام خواته واړوه(۱۱).

د دې مبارکو آیتونو په ژباړه کې دغه دواړه کلمې په مناسب ډول کارول شوې دي.

خو ځینو لیکوالو بیا د «مخامخ» پر ځای «مخ» کلمه هم استعمال کړې ده، لکه د «روښانیان او پښتو ادب» اثر لیکوال چې لیکي: «د بایزید نثر په ادبي لحاظ دومره غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نثر نه دی.... او ځکه لوستونکي د دوی نه د مفهوم اخیستو په وخت د مشکلاتو سره مخ کېږي(۱۲)».

که د مخامخ استعمال په نورو ژبو کې وګورو، هلته یې په عوض کې «مخ» نه لیدل کېږي. په دري ژبه کې وايي: «ولسوالان میتوانند وضعیت ولسوالی های شانرا رو در رو به والی تشریح نمایند». که همدغه ډول جمله په پښتو کې لیکو، نو دلته د «مخامخ» کلمه راوړل به مناسبه وي. په عربي کې وايي: انا واجهت معه (زه ورسره مخامخ شوم)، نو دلته هم «واجهت»(مخامخ) راغلی، نه «وجه» چې «مخ» ته ویل کېږي.

د دې لیکنې په ترڅ کې مې یوه ورځ د همدغې موضوع په تړاو د څېړنپوه دکتور خلیل الله اورمړ نظر وپوښت. هغه یې په ځواب کې راته وویل:

که مقابل لوری ذي روح وي، نو هلته د «مخامخ» کلمه راوړل مناسبه ده او که ذي روح نه وي، هلته د «مخ» د کلمې استعمال باک نه لري.

دی دا جملې سمې بولي: له مشکل سره مخ یم یا: له موټر سره مخ شوم؛ ځکه دلته مقابل جانب یو غیر ذي روح شی دی، نو که دلته «مخ» وکارول شي، کومه ستونزه به ونه لري. «له احمد سره مخامخ شوم»، دلته بیا «مخامخ» ویل په کار دي؛ خو له دې سره سره که همدلته «مخ» هم استعمال شي، مخالفت ورسره په کار نه دی. اصلاً په جملو کې باید ګرامري جوړښت په پام کې ونیول شي.

هغه زیاتوي، پښتو یوه جامع ژبه ده. په دې اړه کوم دلیل نشته چې ووایو «مخ» لیکل غلط دی. دلته د «مخ» استعمال داسې دی، لکه «پوزه پرې کول» اصطلاح چې لرو، دلته له «پوزه» څخه جنساً پوزه مراد نه ده، بلکې هدف یې مجازي معنا ده او هغه شرمول دي. بله دا چې پښتو ژبه بېلا بېلې لهجې لري، په یو شمېر لهجو کې شاید «مخامخ» وي او په ځینو کې «مخ» چې دا په خپله د ژبې غنامندي ښیي(۱۳).

یوه ورځ مې همدغه موضوع له استاد حبیب الله رفیع سره هم شریکه کړه. هغه (له احمد سره مخ شوم) جمله کې د «مخ» له استعمالولو سره مخالفت وښود او ویې ویل: مخامخ تقابل ته وايي، نو په دې جمله کې باید «مخامخ» وکارول شي. یو شی چې په ژبه کې وي، ولې هغه ووېستل شي، په دغسې جملو کې د «مخ» کارول، جواز نه لري او دا یو نوی خو ناوړه عمل دی چې د ځینو له خوا ویل او لیکل کېږي.

دی زیاتوي: که خبره د اختصار وي، نو لنډون او اختصار هغه وخت سم دی چې فساد را نه شي، کله چې کلمه فاسدېږي، نو دا بیا لنډون نه شو. ژبه خلکو جوړه کړې ده او هغوی یې همداسې «مخامخ» وايي (۱۴).

څېړنپوه نصرالله ناصر هم ورته نظر لري. ده تل په علمي ناستو کې د «مخامخ» پر ځای د «مخ» کلمې له کارولو سره مخالفت ښودلی دی. وايي: «پښتو ژبه ډېرې لهجې لري، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر پښتون په خپله لهجه ليکنه وکړي او د خپلې لهجې کلمې غوره وګڼي، نو د معياري لهجې د رامنځ ته کېدو خوبونه بيا عبث دي. موږ بايد د ژبې ګرامري جوړښت او د ډېرو له خوا د کلمو کارېدل او لرغونتوب په پام کې ونيسو چې دا کار به د پښتو ژبې د معياري لهجې د لا پياوړتيا لامل شي(۱۵)».

په هره ژبه کې د الفاظو او عبارتونو جوړول ازاد دي، د يوې ژبې الفاظ او عبارات له يوې يا څو ژبو سره ښايي يو شان وي. پښتو چې يوه هر اړخيزه او پراخ بنسټه ژبه ده، د کلمو او عبارتونو په کارولو کې يې بايد دقت وشي.

خو د تأمل وړ خبره دا ده چې پورتنۍ ژبنۍ ستونزه په دې وروستيو کې تر ډېره د رسنيو او خبريالانو له خوا ايجاد شوې ده. د يوې ژبې په ښه کولو او بدرنګه کولو دواړو کې مطبوعات او ژورناليستان مهم رول لري. هغوی دي چې يو شمېر لغتونه د خلکو خولو ته ور اچوي، همدغه بيا کرار کرار د ولس پر ذهنونو اغېز کوي او هماغه سم يا غلط لفظ بيا هغوی کاروي او ليکي. سره له دې چې داسې ډېرو خوږو او کره کلمو اوسمهال د رسنيو له لارې د هر وګړي او ان د ماشوم ذهن ته لار پيدا کړې ده، ښکاره مثال يې د کرکټ لوبې شپېږيزه او يا د سريالونو ځيني لغتونه دي چې خلک يې بيا په محاوره کې هم استعمالوي.

ځيني معياري رسنۍ د يادو شوو دواړو کلمو سم استعمال مراعتوي، خو د همدې ستونزې يواځينی حل رسنۍ دي چې مسئولين او خبريالان په شعوري ډول په دې موضوع پوه شي او کرار کرار هره کلمه په خپل خپل ځای کې وکاروي.

نو د دې څېړنې په نتيجه کې ويلی شو: «مخ» او «مخامخ» دوه بېل ټکي او دوه جلا مفاهيم دي چې هر يو بايد په خپل ځای کې استعمال شي. د دې او دې ته ورته کلمو دقيقه کاروَنه به د معياري لهجې د لا پياوړتيا او غښتلتيا سبب شوې وي.

د دې لپاره چې په خبرو او ليکلو کې مو تنوع راغلی وي، نو دا هم کېدای شي چې موږ د «مخامخ» د لفظ نور مترادفات، لکه لاس و ګرېوان او يا د نورو ژبو له الفاظو، لکه مواجه څخه استفاده وشي.

دا چې د پښتو ژبې په ګرامرونو کې د «مخامخ» کلمې ځای تش پاتې دی، هيله ده د همدې او دې ته ورته کلمو د سمې کارونې بحثونو ته په کې ځای ورکړل شي.

له بلې خوا، ما د همدې څېړنې په ترڅ کې وموندله چې په پښتو ژبه کې د «مخ» کلمه له نورو کلمو سره يوځای ډېر نور عبارتونه او اصطلاحات جوړوي، لکه: چاته مخ نيول، د مخ ځای نه پرېښول، چاته مخ اړول، د چا مخ ته کتل، مخ پټول، مخ ځټ کول، مخ اخيستل، مخ ځنې اړول، مخ تورېدل، مخ تک زېړ کېدل، مخ ور اړول، مخ ورګرځول، مخ تاوول....

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو وړانديز کوم، که همدغه عبارتونه او اصطلاحات راټول شي او په هر يوه يې څېړنه وشي، د پښتو او پښتنو اروايي او اجتماعي حالات ترې ښه معلومېدای شي.

مأخذونه

۱- پښتو- پښتو تشريحي قاموس، څلورم ټوک، د افغانستان د علومو اکاډمي:ميديوتيک، ۱۳۸۳هـ. ش کال، ۲۸۵۹ مخ.

۲- پښتو قاموس (پښتو- دري)، دويم ټوک، د افغانستان د علومو اکاډمي: خيري کتابخانه، ۱۳۸۶هـ. ش کال، کابل، ۱۶۹۶ مخ.

۳- عبدالرحمن بابا، د رحمان بابا ديوان، مصحح، مدون او مقابله کوونکی: عبدالرؤف بينوا، ۱۳۲۶هـ. ش کال، پي ډيف فايل،

۴- تشريحي قاموس، ۴۷۷ مخ.

۵– خوشحال خان خټک، کليات. اوډنه، پرتلنه، سمون او وييپانګه: عبدالقيوم زاهد مشوانی: دانش خپرندويه ټولنه، ۱۳۸۴هـ ش کال، ۵مخ.

۶- حبيب الله رفيع، ادبي ستوري (لومړی ټوک)، پښتو ټولنه، ۱۳۵۳ کال، ۲۰۵ مخ.

۷- پورتنی مأخذ، ۲۵۵ مخ.

۸- مخکينی مأخذ، ۲۳۲ مخ.

۹- اخوند مصری، ادبي ستوري (لومړی ټوک)، حبيب الله رفيع، پښتو ټولنه: دولتي مطبعه ۱۳۵۳هـ. ش کال، ۱۲ مخ.

۱۰– http://www.benawa.com/pashto/library/86_mokhtar_ul_manasic/19.php

۱۱– سپېڅلی قرآن، ژباړن: مولوي وکيل احمد متوکل، مکتبه حبيبيه،:کندهار، ۱۳۸۸هـ. ش کال. بېلا بېل مخونه.

۱۲– يارمحمد مغموم خټک، روښانيان او پښتو ادب (تحقيق او ترجمه)، پښتو اکېډيمي پېښور يونيورسټي: پېښور، ۲۰۱۱م کال، ۳۰۴ مخ.

۱۳– څېړنپوه ډاکټر خليل الله اورمړ، مرکه، نېټه: ۷/ قوس/ ۱۳۹۸هـ. ش.

۱۴– استاد حبيب الله رفيع، مرکه، نېټه: ۱۰/قوس/۱۳۹۸هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵- څېړنپوه نصرالله ناصر، قلمي يادښت.

يادونه: دا مقاله د علومو اکاډمي د کابل مجلې د ۱۳۹۹ کال په ۲-۱مه ګڼه کې خپره شوې ده.

ډاکتر ماخان میږی شینواری

ژبه غني- معياري کول، نوښت او نيولوجيزم

مورږ د پښتنو او پښتو پوهانو څخه ډېر وخت اورو، چې:

ژبه غني کول، په ژبه کې نوښت، ژبه معياري کول، نيولوجيزم، دا نو څه دي؟

مورږ دا او داسې نور ويپونو، چې مورږ ورسره مخامخ کيږو، څه په کې وايو؟

ما چې په دې هکله هرڅومره سوچ ګړی او فکر په کې کوم، نو ماته دا ټولې کليمې تر يوې پولې پورې يو د بل سره – په پښتو کې – همغه يو ډول ګړنيز څه برېښي او دا د ژبې غني کول دي.

لومړی: ژبه غني کول

د ژبې غني کول په دې پرېپوهېدنه هم دي، چې د خپلې ژبې ساتل، نو دا په دوه برخو وېشو:

لومړی ۱ : خپله ژبه ساتل

لومړی ۲ : ژبه غني کول

لومړي ۱ ته: خپله ژبه پوره کول او ويونه له ورکېدلو ساتل دا دې لومړیٔ هڅې وي.

که د يوې ژبې پيداېښتي ويونه په ښونځي او پوهنتون او همداسې نورو پوهنيزو ليکنو کې له پامه او همداسې له ليکنو غورځېدلی شي، نو دا د وخت په تېرېدو سره بيا په ژبه کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروني ورکيړي، داپه دې پرېپوهېدنه، چې ورکيږي، نو بايد څنګه خپله ژبه، داپه دې پرېپوهېدنې، چې د ژبې له پيدا راته راکړ شوي ويیونه څنګه و ساتو؟

ژبې له پيداېښته د اړتياو سره سم پوره پيدا دي. د اړتياو د زياتېدو او د هغې لپاره د څه بللو نه لرلو لپاره سرې بيا داويونه له بلې ژبې رانيسي او يا يې د خپلې ژبې په ګډوله ويونو پوره کوي.

پوهنيز ويونه د پوهنې د ودې سره منځ ته راځي. ډېر نومونه، چې په پوهنه کې نوي راځي، هغې ته د يوه انډول نوم ځاى په ځاى کوي او دا په هره ژبه کې شته.

لومړي ۲ ته: ژبه غني کول: ژبه غني کول په دې پرېپوهېدل نه دي، چې خپل ويیونه دې د نورو ژبو ويیونو لپاره پرېږدو. د موږ پښتانه پوهان او ژبپوهان هم تر يوې کچې داکار کوي او وايي، چې دلته يا هلته او په ځانګړي ډول په پوهنو کې دا دا يا هغه پردی وی وي، ځکه چې داژبه غني کوي.هو ژبه به غني کوي ، خو په خپلو ويونو يې غريبه کوي هم. دانن د نومبر ۴ ۲۰۲۱ ز ک مې ولوستل ،چې **د موږ پوهان يې ليکي: ،، .. زموږ سترګې يې د اضطراب او اضطرار د نوسان په وړاندې..،،.**

د ما په اند دا د ژبې غني کول يا معياري کول نه دي، دا د ژبې – دا په ډېره بخښنه ليکم – دا د ژبې توهين او د پښتو له منځه وړل دي، دا ليکونکی خو داسې انګېري، چې نو دا نور ولې بايدپرېبوه نه شي او يا د ده او د دې نورو په منځ کې خو دې څه توپير هم وي، چې دی څه ليکي، دا نور پرې نه پوهيږي او که پرې پوه شي، نو بيا و په منځ کې توپير څه؟ (بيا هم په بخښنه).

--- د هېڅ ژبې پوهنيز نومونه د هغې ژبې له پيداېښته نه دي، خو دوي يې د ورته څه نوم اينولی يا همهغسې بلل لکه ځمکغونډوسکه، چې عرب يې ښايي هم کرتّ الارض(؟) وبولي. موږ ته نو ولې دا کره، چې غونډوسکه لرو يوه د ژبې بډايينه وبربښي؟ دا خو د ژبې بډايينه نه ده، دا دموږ په خپله ژبه نه برلاسي کېدنه ده او يا ورته په درنه سترګه نه کتل دي. چې خپله غونډوسکه راته د پوهنيز څه يا له نوم څخه لرې وبربښېده، نو په ختّه کې له پوهنې څخه لرې يو ،که نه هغه پيداېښتي څه چې لرو، بايد په درنښت ورته وګورو. راځی، چې دا مثلث وګورو، چې دا عربي باندې يې څومرهپ،هېرو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زهدومرهپوهېږم، چې دا له ثلاثه، ثلث او يا ... نهپوهېږم څه څخه منځ ته راغلی نوم دی او داسې پېژند کړی شي ولري: هغ هواوره، چې درې کرښو رابنده وي، ملث بلل کيږي يا ... چې له درې کرښو رابنده او درې زاويې ولري او يا...... مثلث بلل کيږي.

دې ته په پښتو سم نوم درېګوډی ده. ولې ښځينه نوم؟ ځکه هواره ده او څېره، نو ښځينه.

دلته په دې نوم سملاسي پ،هېږو، بې له پېژند، چې داسې يا هغسې.څېره چې درې ګوډونه ولري ، درې ګوډی بلل کيږي او همداسې څلورګوډی او ...

ولې ګوډ؟

يوه ژبپوه راته وويل چې ګوډ خو موږ هغه چا ته وايو، چې ګوډ ځي، نو د ماځواب هم سملاسي وو او ورته ومې ويل، چې پښه يې ګوډ جوړوي، چې ګوډ دی.

موږ په پښتو کې لکه الماني کې هم کونج لرو او ګوډ، چې ګوډ يې دباندنی او کونج يې دننني دي.

تاسو نو پرېکړه وکړی، چې کوم به ښه پوهوږ او ساده وي، خو د عالمانو له ليد او انده لرې دی، ځکه د پښتو دی او داسې پوهنيز ورته نه برېښي.

تراوسه مو چې دا کار نه دی کړی، نه پرېپوهېدو او پوهنه مو هم په پښتو نه وه، خو اوس چې په يو څه پوهېږو او پيل مو کړی، چې پښتو پوهنيزه شي، نو پښتو لرلي ويونه د بلې ژبې د وييونو لپاره بايد د له منځه تللو مخه يې ونيول شي.

دلته د ژبې هغه پيداښتي بدايينه خوندي پاتېږي.

نوره ژبه بډايې کونه، نو بياڅه دي؟

دويم: په ژبه کې نوښت: دموږ ژبه تراوسه پورې هغه بنسټيز ويونه په برديو ژبو لري، دا په دې پرېپوهېدنه، چې موږ تر اوسه پورې لا پوهنه نه ده په پښتو کړې، نو دنوښت سره به يې څنګه سراو کار ولرو.

زه پخپله نه پوهېږم، چې د ژبې نوښت به نو څه وي؟

ژبه مو پوره ده، ژبه کې بايد خپلو وييونو ته ځای ورکړو، له دې سره، چې خپل ويونه وليکو، چې شونتيا په حالت کې، دا مو رړې ژبې نوي کول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ: د ژبې نوښت کوم څه ځان پسې نه لري، موږ چې د خپلې ژبې پیداښتي ویونه وساتو، دا پوره کار دی.

دریم: ژبه معیاري ـ یا ستاندارد کونه، نو څه؟

د موږ ژبپ،هان او لیکوالان د ژبې د سوچه کولو لپاره معیار ته کچه لیکي، چې ډېره ناسمه ده. دا یو له هغو وینو دی، چې همدا معیا یا ستاندارد یې ولیکو، دا ژبې غني کونه ده.

ستاندار یا معیار یو اوږد تاریخ لري، چې زهپه هغې نهغږېږم، خو دا هم د انسانانو د اړتیا سرهسم د انسانانو لخوا منځته راوړل شوی دی، چې ګومان مې دی، په نیولجیزم کې رتلی شي.

د کورونو معیار څه شی دی؟

یو څوک ، چې ډېر کورونه جوړوي، نو د هغو کورونو لپارهدوی یو څه یا یو کور جوړوي، دا بیا د ستاندار یا معیار په موخه دی او نور یې بیا پههمغه ډول وي، لویوال، کونجونه او هر څه یې اړوند وي. د ژبې ستاندارد یا معیار یا معیاري ژبههغه ده چې له کلیوالي خبرو راووځي، ښوونځې ته ننوځي او همداسې د لیک لوست ژبهشي، چې د ژبې ټول ویونکي یې بیا سره په مغه ډول کاروي. دلته د هغو ژبو ویونکي ویونکي، نور پهرسمیاتو، ښونځې او نورو غونډو کې کارول کیږي. د کلیوالي ژبو ستاندارد هم شته، چې په هالنډې او الماني، چې سرهنږدې دي، دا رامنځ تهکیږي، خو موږ په هغو نه غږېږو.

بل د ژبې معیاري کول، د ژبې د ویونو کتابونه جوړول او ګرامر ته یې پوره پام کول او د ګرامر پوره کول دي.

اوس نو د ژبې ستاندار یا معیار پهدې پرېپوهېدنه، چې ژبه ټولیزه شي، دا بیا پهدې پرېپوهېدنه، چې د ټولو کلیوالي خبرو ویونکي همدا ومني.

یادونه: موږ کله، کله هڅېږو، چې دا کلیوالي خبرې مو لهمنځه یوسو، یا په ځانګړې توګه هغه د لیکلوست خاوندان، خو د یوې ټولنې لپارها هم غوره ده، چې د هر کلیوالو خبرو خلک هغه خپلهکلیوالي ویېنه وساتي، دا یو ځانله خوند لري او دا خوند د ټولنې د وګړو څخه باید له منځه لاړ نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم - نیولوجیزم: پهدې هکله مې یوه لیکنه کړې، دلته نه پرې غږېږم، خو دا سې لړ پام بهورته ستاسو راګرځوم.

د نیو لوجیزم یوهبېلګه به تاسو ته له انګرېزي ، چې ما له الماني رانیولې ، تاسو سره ګډه کړم:

دلته د ژبې یوه ریښه ده، چې اېنفورماتیک ورتهوایي. موږ یې په افغانستان کې د کمپیوترپوهنې لاندې ګوامان کړم، لولو، خو دا اینفوارتیک ډېر ه غزېدالې او ستونځمنه پوهنریښه.

انفورماتیک له دوه کلمو جوړ دی: اېنفوماڅیون یا اېنفورمېشن او ماتماتیک. داسې نور ډېر نومونه شته.

زه به یو ډېر ورځنی نوم راو اخلم او اندم، چې دا نیلوجیزم دی، لکه غوبلموړی، چې له غوبل او موړي څخه جوړ دی. دا له پیداښته منځ ته نه دی راغلی، دا د انسانانو د اړتیا سرهمنځ ته راغلی. نورو ته یې تاسو فکر وکړئ.

نیولوجېزم ته هغه وخت اړتیاپېښیږي، چې ته یو څه نوي منځ ته راوړې او نوم ورتهنه وي او هغې ته بیا نوم پیدا کوې. دا موږ کړی شو، چې لهېرمختللو ژبو موږ هم د نیولوجیزم په توګه لاس ته راوړو. زهبه بهیې بیا یوه یا څو بېلګې راوړم. څه وخا پورې د مخه د کوچنیانو او اوس د لویانو لپاه هم یوه الهشته، چې دوه ګاډېله یا څبرخونهلري، چې په ةنخ کې یې یوه تخته او د لاسو نیولو څه دي. سړی په د هغه د لاسون- که لاربنودی(لارسمونی یا سمونې یې بولې) دی هغه نیسي، پهدې تخته پښې ږدي او هغه ځغلي. دې تهپه الماني Laufrad وایي، چې د ځغاستې او څرخونو جوړ دی، چې په پښتو یې انډول خغاستڅرخه ده. دا له ځغاستې او څروخونو جوړه اله ده، چې د ما په اند نیو لوجېزم دی.

دا دې یوه ننوتنه وي، کېدی شي وړاندیزونه وشي او داسې ورځنی موضوعګاني هم معیاري کړی شو.

موږ پهژبه کې خورا ډېرې ستونځې لرو، خو هغه ساده یې لومړی باید د څېړنې او پوره کونې لاندې ونیسو.

داسې لړ لنډ د ژبو تاریخ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني ژبې لږ ترلږه سلزره کاله د مخه وده کړې. دا چې لسزره کاله د مخه انسانانو پیل وکړ چې کلي یا باندې جوړې کړي، اړیینه وه، چې په ژبه کار وکړي او جوړښت یې واړوي، دښه پوهېدلو له امله دا کار پیداښتي اړیین وو. د ودې سره سم دا وده پوره پېچلې او ویینتوانمنده شوه یا د ویېنئ لپاره ځواکمنه شوه. 14.11.2019

داسې ګومان کیږي، چې مودرن انسان(Homo sapiens) توانمند وو، چې خبرې وکړي. انسان د نن وسبا ته په خبرو پیل نه دئ کړی.

ژبو څنګه وده وکړه؟

نن په نړئ کې له ۶۰۰۰ زیاتو ژبو باندې خبرې کیږي. د ځنو پوهانو له انده ډا ټولې ژبې له یوې ژبې څخ سرچینه اخستې یا سرچینه یې یوه ژبه ده. لېمان Lehmann وایي:،، دا روانې تیوري له مخې پخوانی انسان له افریقا خورژېدلی... ټولې ژبې له دې امله ځای اړونده دیالکتونه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخان میرې شینواري لیکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شینواري چاپ او لیکنې، چې پرته له لسو نورې ټولې تر اوسه ۴۵ يې له ketabton.com څخه خورې شوې:

<u>:(Vienna (Austria 1988</u>

<u>لومړی:</u>

topological Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact .H.K
Page 117 – 122 ; general algebra 6 algebra : contributions to

<u>:(Vienna (Austria 1987</u>

<u>دویم:</u>

لومړی-und Aproximation durch Polynime in Universalen Interpolation
Diss . Uni. Wien . Algebren

دویم-*and Aproximation by Polynome in universal Interpolation*
the University of Vienna/Austria Dissertation at ,Algebras

لاندې د شمیرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي
<u>:(Bonn (Germany 2000</u>

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به يې څنو ځایونو غزېدلې او څنې ځایونه ترې لرې شوي دي)
<u>:(Bonn (Germany 2003</u>

څلورم: څمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
<u>:(Bonn (Germany 2003</u>

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهني انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهني الماني - پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

dictionary German/ Pashto and Pashto/German Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

equation Translation; An Introduction Differential
Germany): 2003) Bonn

نهم: د شمیر پوهني فرمولونو ټولګه
Formulas Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(Bonn (Germany 1997

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

: (Brinkmann. (From Brinkmann.du.de .Prof

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

دولسم - شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:com ته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

پنځلسم - د احتمالوالي شمیرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱ (ketabton:com ته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:com ته پورته شوی)

نولسم – کرښيز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

شلم - د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:com ته پورته شوی)

یوېشتم - د فرمولونو ټولګه(ketabton:com ته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:com ته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرویشتم – له www/grundstudium.info/linearealgebra. څخه:کرښيز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunner ګنونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما لیکنې
:(Germany) Bonn

شپږویشتم - د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړیبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمکګچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

دېرشم - ډېری پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:com ته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:com ته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزې پښتو او عربي + درې ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:com ته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویپونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپرېږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوځلوېشتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه ځلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:com ته پورته شوی)

درېځلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي هم دي.(ketabton:com ته پورته شوی)

څلورځلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(ketabton:com ته پورته شوی)

پنځه ځلوېشتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږځلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ځلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېشتم – ژبسمون (که غواړۍ دویم غزېدلي لیکنه) : له پخوانی لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خورېږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمينوالو لهپارهيي لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلویښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

دا اوس خورنې ته چمتو: هیله ده چې کتابتون.کوم (ketabton.com ته پورته شوی) کې يې وکتلی شئ

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره. همدا کتاب

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- د نړئ هوښیارتیاوې.

څلورپنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

پنځه پنځوسم- ټولګیز سم اند همدا کتاب .

.

.

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو

د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبره بي بي

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دئ. سمه نېټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګی غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګی لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیداپښتي پوهنو څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۱۹ ۹۷ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میړي په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

ډاکتر شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library